

LOOVMAASTIK OÜ

Aadress: L.Tolstoi 14-1 Tartu 50106

tel: +372 52 39 277 email: info@loovmaastik.ee

reg nr: 11892958

mtr nr: EEP001819

Muinsuskaitse tegevusloa reg nr: E 584/2011

Töö nr 140HK19

A – 140HK19

Huvitatud asutus: Järva Vallavalitsus

Kontaktandmed: Tel: 386 3377 E-post: info@jarva.ee

Hoolduskava koostamist toetab

SA Keskonnainvesteeringute Keskus

KURISOO MÕISA PARGI HOOLDUSKAVA 2020-2029

Mälestis:

Nimi:	Kurisoo mõisa park
Mälestise reg nr:	14974
Asukoht:	Aravete alevik

Volitatud maastikuarhitekt VII

Toomas Pöld (allkirjastatud digitaalselt)

Maastikuarhitekt

Maret Abel

Tartu 2020

Sisukord

1. Sissejuhatus	4
1.1. Hoolduskava koostamise lähtedokumendid	4
1.2. Kasutatud allikad	4
1.3. Asukoht ja üldandmed	4
1.4. Hoolduskava eesmärk ja teostatavate tööde järjekord	8
1.5. Ajalooline ülevaade	9
1.6. Kaitstus ja uuritus	16
2. Väärtused ja kaitse-eesmärgid	18
2.1. Pargiruum	18
2.1.1. Pargi kompositsiooni analüüs	18
2.1.2. Pargi avatud, poolavatud ja suletud alad	27
2.1.3. Struktuur ja reljeef	29
2.1.4. Vaated	33
2.1.5. Teljelisus ja teed	38
2.1.6. Rajatised, tehnovõrgud ja väikevormid pargis	40
2.1.7. Aktsendid pargis ja sellega piirneval alal	42
2.2. Puittaimestik ja haljastus pargis	45
2.3. Hooned pargis	54
3. Dendroloogiliste ja muinsuskaitseliste väärtuste säilimine pargis	62
4. Hooldustööd	64
4.1. Hooldustööde üldised põhimõtted	64
4.2. Hoolduspiirkonnad	64
4.3. Raied	65
4.4. Puudegruppide, põõsaste ja hekkide hooldus	69
4.5. Pargi avatud, poolavatud ja suletud alade hooldus	82
4.6. Vaadete hooldus	83
4.7. Teede ja platside hooldus	84
4.8. Pargi rajatiste hooldus	85
4.9. Prügi koristamine	85

4.10.	<i>Hoolduskava rakendamise tulemuslikkus</i>	86
4.11.	<i>Tegevuskava 2020-2029</i>	87
5.	Joonised	90
5.1.	<i>Joonis 1 – Hoolduskava koondplaan</i>	

1. Sissejuhatus

1.1. Hoolduskava koostamise lähtedokumendid

- Kurisoo pargi hoolduskava on koostatud Järva Vallavalitsuse tellimusel.
- Pargi hoolduskava koostamise juhend, Nutt. N. 2011;
- Kurisoo mõisa pargi dendroloogiline hinnang, Loovmaastik OÜ, 2020 a. töö nr 140DI19;
- Kurisoo mõisa pargi geodeetiline alusplaan, EIK Infrakonsult OÜ, 2019. a. töö nr GIK-1910-01, täpsusastmega M 1:500.

1.2. Kasutatud allikad

- Kultuurimälestiste riiklik register <http://register.muinas.ee>;
- Rahvusarhiivi andmebaas <http://rahvusarhiiv.ra.ee>;
- Geoportaal. <http://xgis.maaamet.ee>;
- Keskkonnaregistri avalik teenus www.eelis.ee;
- Eesti pargid 1, Keskkonnaministeerium, Muinsuskaitseamet, Varrak. Tallinn 2007;
- Aravete külamuuseum (asukoht: Kurisu 1, Aravete alevik, Järva vald, 73501 Järvamaa)

1.3. Asukoht ja üldandmed

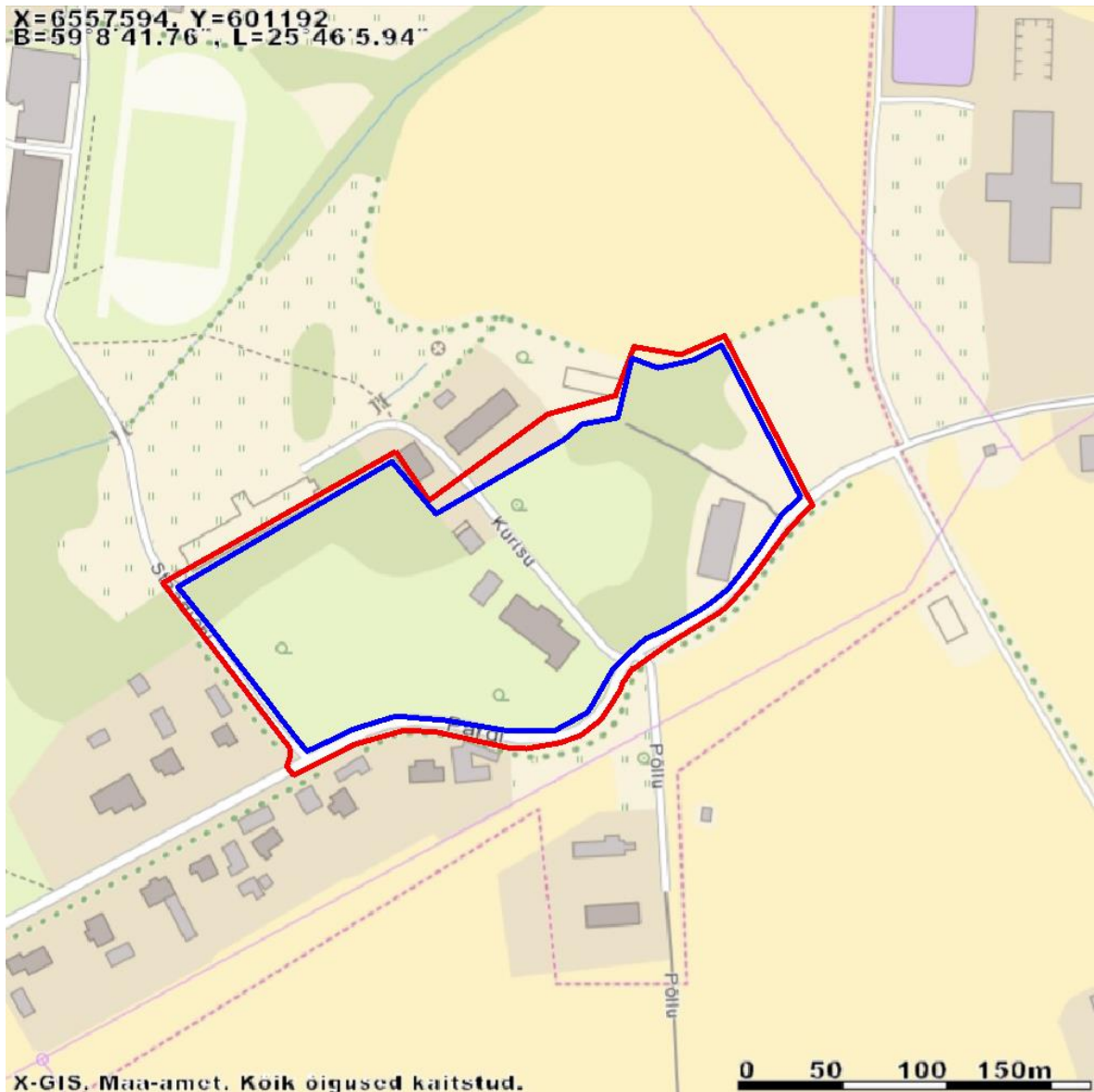
Uuritud ala asub Järvamaal Järva vallas Aravete alevikus (vt lk 5 skeem 1). Kurisoo mõisa park on mälestis (mälestise nr 14974), mille kogupindala on 3 ha (vt lk 6 skeem 2). Dendroloogiline inventuur viidi läbi ca 3,4 ha suurusel alal (vt lk 6 skeem 2), kuhu kuuluvad ühiskondlike ehitiste maa, elamumaa, transpordimaa, maatulundusmaa sihtotstarbega kinnistud, neist enamus kuuluvad eraomandisse (vt lk 6 tabel 1).

Kurisoo mõisa pargi hoolduskava ala piir ei ühti mälestise piiriga ja pargi krundi piiriga. Vastavalt olemasolevale olukorrale looduses on Kurisoo mõisa pargi piirid määratletud loogiliselt ajalooliste ja muude rajatiste (näiteks, teede, kiviaedade, põlispuude) alusel eesmärgiga, et kogu pargi ala oleks terviklikult hoolduskava alaga piiritletud.

Skeem 1. Kurisoo mõisa pargi asukoht Aravete alevikus. Aluseks võetud Maa-ameti kaardil¹ tähistab pargi asukohta sinine rist punase ringjoone sees. Aravete aleviku piir on markeeritud punase katkendjoonega.

¹ Maainfo kaardirakendus. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (04.2020)

Skeem 2. Kurisoo mõisa pargi piirid ja hoolduskava ala piirid. Aluseks võetud Maa-ameti kaardil ² tähistab sinine pidevjoon Kurisoo mõisa pargi piir ja punane pidevjoon uuritud ala piir.

Tabel 1

Kinnistute nimekiri, vt ka *joonis 1*

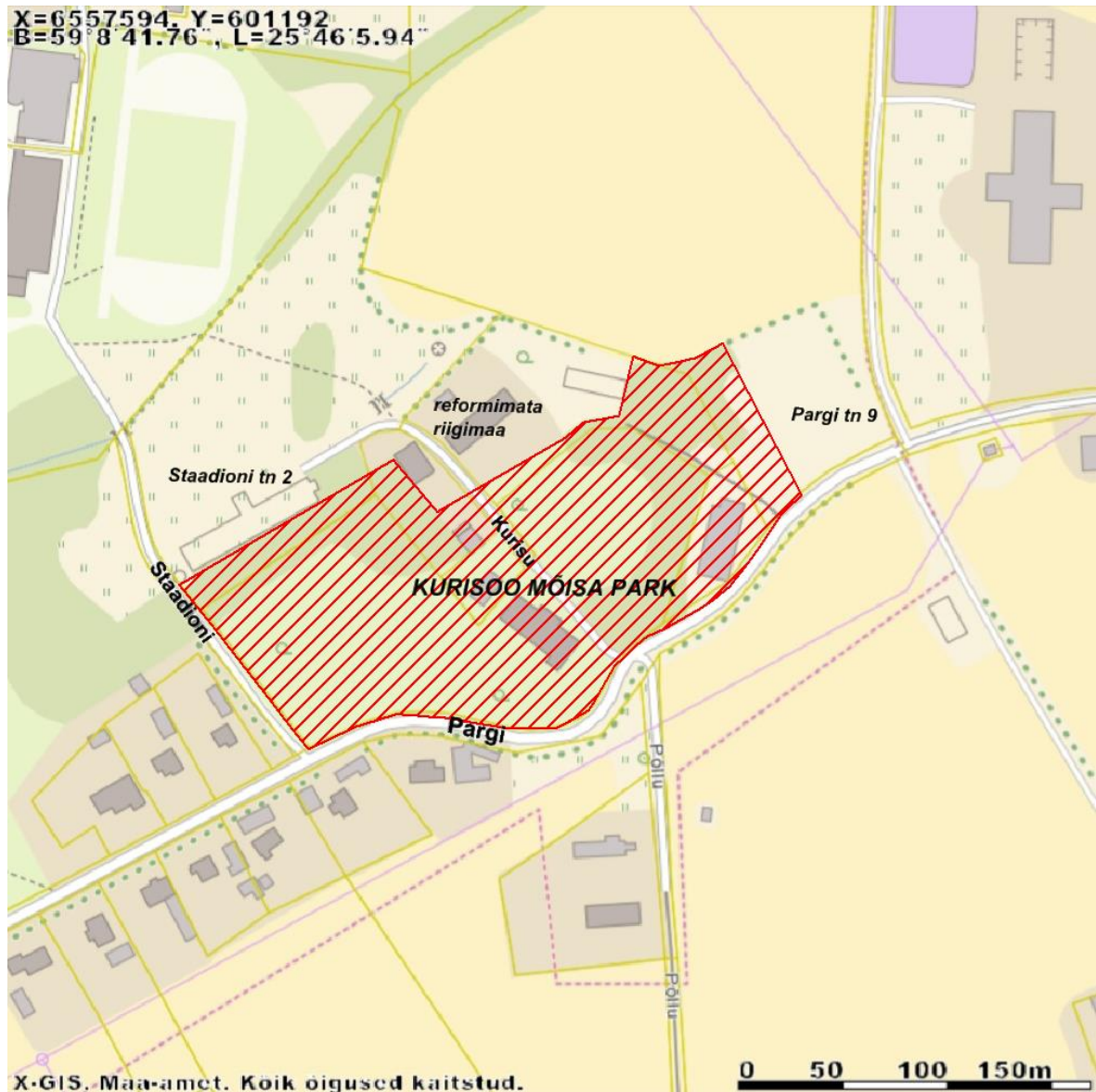
Jrk. nr.	Nimetus	Pindala (m ²)	Katastriüksuse tunnus	Maaomandi tüüp/sihtotstarve
1	Kurisoo tn 1	19883*	13402:004:0205	Ühiskondlike ehitiste maa 100%
2	Pargi tn 7	1723	25501:001:0397	Tootmismaa 100%
3	Pargi tn 9	1869*	13402:004:0059	Maatulundusmaa 100%
4	-	2190*	-	Reformimata riigimaa (EHAK kood 1326)

² Looduskaitse ja Natura 2000. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (02.2020)

Jrk. nr.	Nimetus	Pindala (m ²)	Katastriüksuse tunnus	Maaomandi tüüp/ sihtotstarve
5	Kurisu tn 3	904	13402:004:0307	Tootmismaa 100%
6	-	1454*	-	Reformimata riigimaa (EHAK kood 1326)
7	Staadioni tn 2	1328*	13402:004:0308	Ühiskondlike ehitiste maa 100%
8	Kurisu tänav	318*	25501:001:0446	Transpordimaa 100%
9	Staadioni tänav T1	99*	13401:001:0222	Transpordimaa 100%
10	Pargi tänav	329*	13401:001:0225	Transpordimaa 100%

* **Märkus:** Kurisu tn 1, Pargi tn 9, reformimata riigimaa (EHAK kood 1326), Staadioni tn 2, Kurisu tänav, Staadioni tänav T1, Pargi tänav pindalad ei hõlma tervet kinnistut, vaid on mõõdetud maa-ameti geoportaalis vastavalt Kurisoo mõisa pargi piiridele (mälestise ala piir).

Uuritud Kurisoo mõisa pargi ala piirneb edelast Staadioni tänavaga, lõunast ja kagust Pargi tänavaga. Pargi ala kirdeserva jäävad valdavalt rohumaad (Staadioni tn 2 ühiskondlike ehitiste maa) ja õuealad (reformimata riigimaadel), põhjaserva põllumaa (Pargi tn 9 maatulundusmaa sihtotstarbega kinnistu), idaserva looduslik lage ala (Pargi tn 9 maatulundusmaa sihtotstarbega kinnistu) (vt lk 8 skeem 3).

Skeem 3. Kurisoo mõisa pargiga piirnevad katastriüksused. Aluseks võetud Maa-ameti kaardil ³ tähistab punase pidevjoonega piiritletud ja seest viirutatud ala mõisa pargi ala. Mustas kirjas on esile toodud mõisa pargi ala ja sellega piirnevate katastriüksuste nimed.

1.4. Hoolduskava eesmärk ja teostatavate tööde järjekord

Hoolduskava on mõisa pargi alapõhise majandamise ja esmavajaliku hoolduse korraldamise aluseks.

Käesoleva Kurisoo mõisa pargi hoolduskava eesmärk on:

- tagada kultuurilooliselt ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna säilitamine;

³ Maainfo kaardirakendus. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (02.2020)

- anda ülevaade mõisa pargi väärtustest ja eesmärkidest;
- kirjeldada vajalikke hooldustegevusi;
- koostada põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud tegevuste elluviimise plaan koos orienteeruva tööde mahuga;
- luua alusdokument mõisa pargi hooldustööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kurisoo mõisa pargi hoolduskava koostamisel on lähtutud peamiselt 19 saj pargi plaanidest (kompositsioon, struktuur, vaated, teed, kõrghaljastus, teljelisus, hooned, rajatised, väikevormid), mille lahendus on tänasel päeval looduses enamalt jaolt tajutav (vt lk 11 skeem 4, lk 12 skeem 5, vt ka joonis 1). Eelnimetatud skeemidest ja joonisest lähtuvalt on hoolduskava koostamisel arvestatud olemasolevate muinsuskaitsete väärtustega, võttes arvesse ka pargi praeguseid kasutusfunktsioone ning liikumisvajadusi.

Kõige olulisem on teha hoolduskava järgne puude raie, puude hoolduslõik ja sidumine. Seejärel koostada rekonstrueerimisprojektid pargi kõige kriitilisemas seisus olevate alade ja objektide kohta (puude rivid, võsastunud alad, hooned, rajatised), et säilitada ja tõsta pargi muinsuskaitset väärtust.

1.5. Ajalooline ülevaade

Kurisoo mõis on rajatud 17. sajandil.⁴ Mõisal on olnud mitmeid omanikke. Mõis on kuulunud Brun Drolshagenile, Mundustele, von Lievenitele, von Rammidele ja von Knorringutele.⁵ Enne mõisa võõrandamist olid mõisa viimasteks omanikeks Staalid.⁶

⁷ Üheks mõisa omanikuks oli ka Otto Hermann von Mohrenschildt. 1975. aastal asus ta mõisat üles ehitama, kuna mõis oli halvas seisukorras. Ühekorruseline mõisahooned on klassitsistlikus stiilis.

⁴ Abner, O., Konsa, S., Lootus, K., Sinijärv (2012). Eesti pargid I. Tallinn: Varrak. 640 lk.

⁵ Kurisoo mõis. Portaal „Eesti mõisad“- Sinu teejuht mõisamaailma. <http://www.mois.ee> (02.2020)

⁶ Abner, O., Konsa, S., Lootus, K., Sinijärv (2012). Eesti pargid I. Tallinn: Varrak. 640 lk.

⁷ Abner, O., Konsa, S., Lootus, K., Sinijärv (2012). Eesti pargid I. Tallinn: Varrak. 640 lk.

⁸ 1980. aastal koostatud inventariseerimise dokumendis on kirjas, et esialgsel kujul on säilinud peahoone idapoolne fassaad. Peahoones asusid korterid. Hoone läänepoolsesse külge katusekorrusele oli ehitatud korter ja hoone kagunurka väljaehitis.

⁹ 1980ndate aastate keskpaigas korrastati lagunenu mõisahooned. Pärast peahoone seisukorra paranemist avati 1989. aastal kohalik muuseum. Mõisa peahoone ruumid on tänase päevani Aravete külamuuseumi kasutuses.

¹⁰ Mõisakompleksi on kuulunud peale peahoone teisigi hooned. Mõisa kõrvalhoonetest ait, hobuste tall, karjalaut ja tööliste maja paiknevad poolkaares peahoonest ida pool. Pargi põhjaserva lähedal on veel teinegi karjalaut. Pargist kaugemale kagusuunda jäävad kuivati ja rehi. Enamik abihooneid oli kasutuses. Tööliste majas olid töölised. Aita kasutati laoruumina. Lautades hoiti loomi. (vt lk 11 skeem 4)

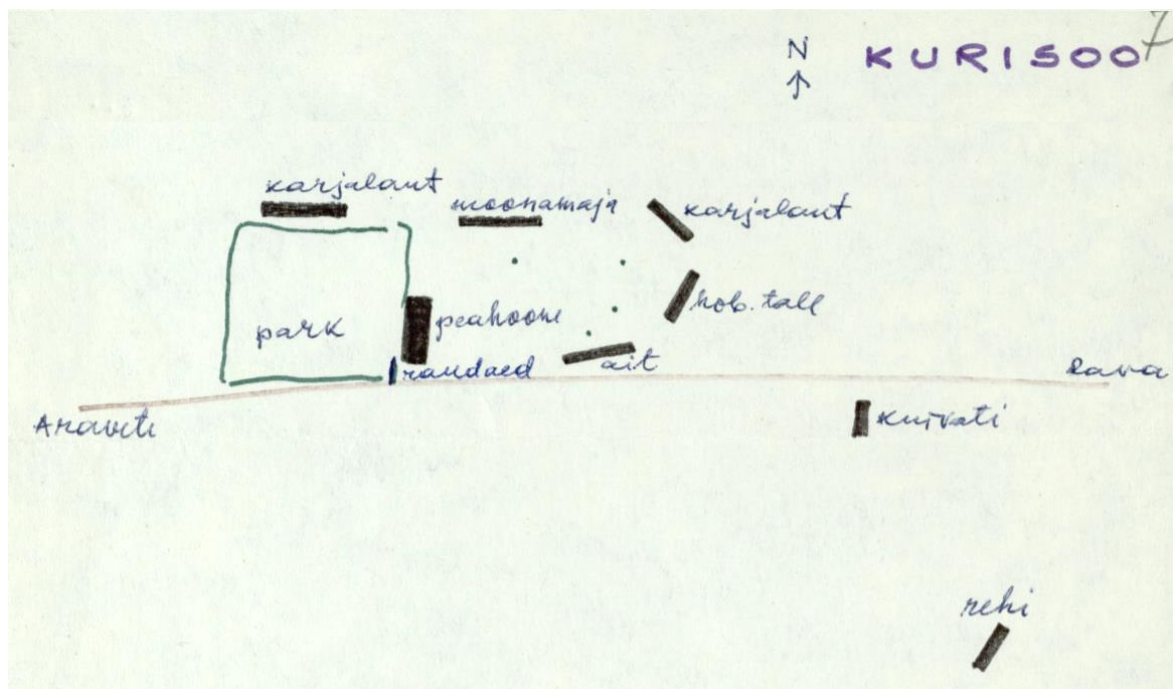
¹¹ Kõrvalhoonetest on paremini säilinud ait, mis asub peahoone esiväljaku idaküljel. Säilinud on ka mõisakeskusest 600 m kaugusele ida suunda jääv kivist hollandi tüüpi tuuleveski, mis asetseb praeguse Piibe maantee õgvendatud trassi juures. Teised kõrvalhooned on kas tugevalt ümber ehitatud, varemeis või hävinenud.

⁸ Kurisoo mõis. Inventariseerimine. Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalid. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

⁹ Kurisoo mõis. Portaal „Eesti mõisad“- Sinu teejuht mõisamaailma. <http://www.mois.ee> (02.2020)

¹⁰ Kurisoo mõis. Inventariseerimine. Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalid. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

¹¹ Kurisoo mõis. Portaal „Eesti mõisad“- Sinu teejuht mõisamaailma. <http://www.mois.ee> (02.2020)

Skeem 4. Kurisoo mõisa peahoone ja kõrvalhoonete paiknemine.¹²

¹³ Mõisaansamblit ümbritseb vabakujundusliku teedevõrguga maastikupark. Park rajati 19. sajandi teisel poolel ümbritsevasse looduslikku metsa. Park on säilinud tänaseni metsailmelisena.

Mõisa peahoone eest kulgeb tee, mis poolitab pargi esiväljakuks ja tagaväljakuks.¹⁴ Mõisa tagaväljakul on tihedam puistu.¹⁵ Tagaväljak jääb peahoonest lääne poole. See nelinurkse põhiplaaniga pargiosa (vt lk 12 skeem 5) on olnud väga halvas seisundis - võsastunud ja risustatud.¹⁶

¹⁷ Peahoone idapoolsel küljel paikneb esiväljak. See ringikujuline üksikute põlispuudega muruväljak (vt lk 12 skeem 5) on olnud korrastatum. Mõisa pargi avatud esiväljakut ääristavad eriliigilised puuderühmad.¹⁸ Ebakorrapäraselt

¹² Kurisoo mõis. Inventariseerimine. Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalid. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

¹³ 14974 Kurisoo mõisa park. Kirjeldused. Mälestise tunnus. Mälestise kirjeldus. Mälestise ajalugu. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

¹⁴ Abner, O., Konsa, S., Lootus, K., Sinijärv (2012). Eesti pargid I. Tallinn: Varrak. 640 lk.

¹⁵ Abner, O., Konsa, S., Lootus, K., Sinijärv (2012). Eesti pargid I. Tallinn: Varrak. 640 lk.

¹⁶ Kurisoo mõis. Inventariseerimine. Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalid. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

¹⁷ Kurisoo mõis. Inventariseerimine. Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalid. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

¹⁸ Abner, O., Konsa, S., Lootus, K., Sinijärv (2012). Eesti pargid I. Tallinn: Varrak. 640 lk.

paigutatud majandushoonetega ümbritsetud esiväljakut ääristavad puuliikidest pärnad, tammed, vahtrad, saared.¹⁹

Skeem 5. Kurisoo mõisasüda 1883. aasta mõisa- ja talumaade hindamise toimikus. EAA 2486-1-3077 l. 121 (väljavõte raamatust Eesti pargid I).²⁰

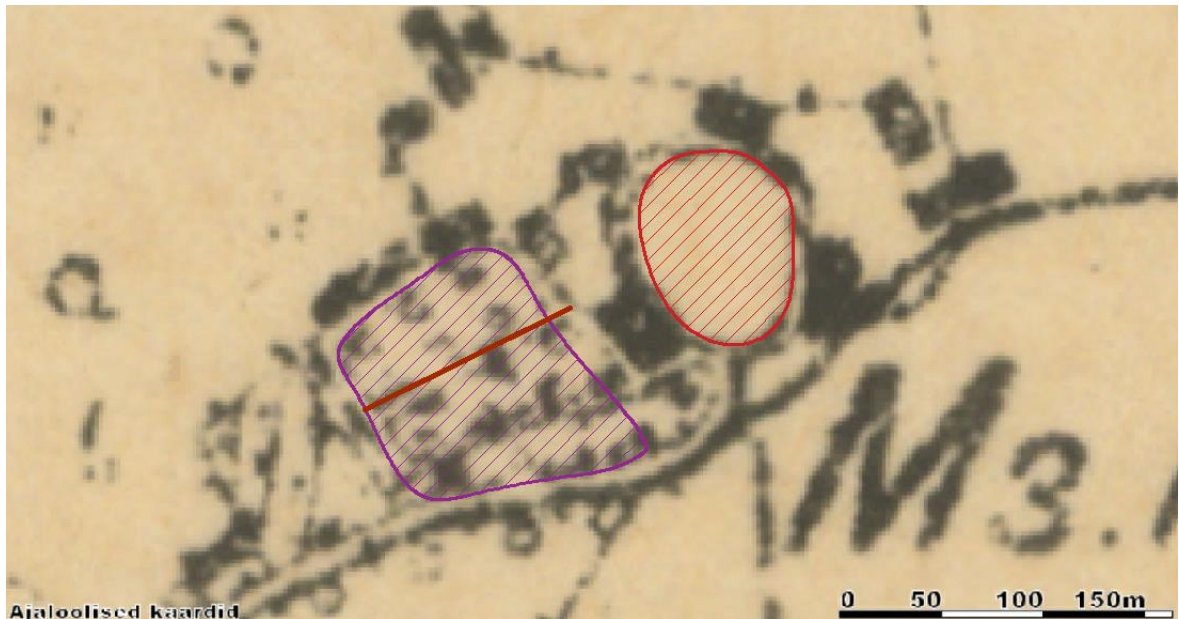
Kurisoo mõisakeskuse skeemi (vt skeem 5) järgi on mõisa pargi ala ulatunud lõunast ja kagust Pargi tänavani, mida ääristab ühepoolne allee (skeemil 5 punane joon). Idast on pargiala piirnenud Kurisoo teega, mille ääres olev puuderivi (skeemil 5 punane joon) on tänaseni osaliselt säilinud. Samuti on kirdest pargi territooriumi ääristanud (skeemil 5 punane joon) puuderivi. Pargi idaservas ja põhjaservas on paiknenud mitmed kõrvalhooned, mida tänases maastikus enam ei eksisteeri.

Kurisoo mõisa pargi ristkülikukujuline tagaväljak (vt lk 13 skeemil 6, 7 lilla viirutusega ala) ja ringikujuline esiväljak (vt lk 13 skeemil 6, 7 punase viirutusega ala) on loetavad ka 1898.a. üheverstasel kaardil ja 1915.a. kaheverstasel kaardil. Nendelt

¹⁹ 14974 Kurisoo mõisa park. Kirjeldused. Mälestise tunnus. Mälestise kirjeldus. Mälestise ajalugu. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

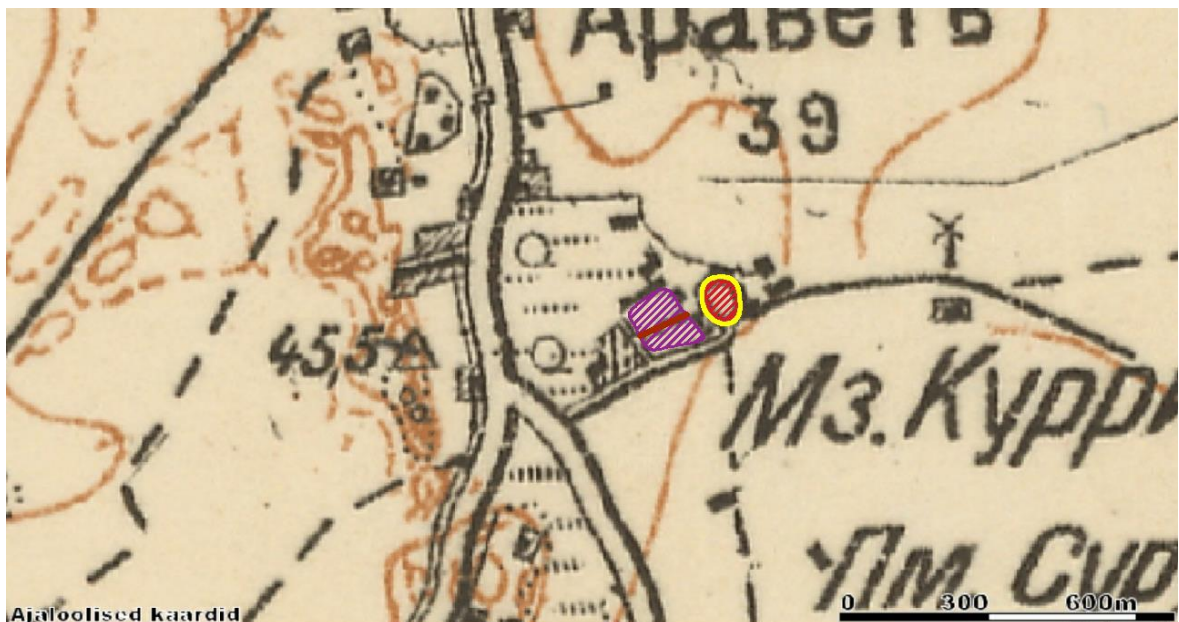
²⁰ Abner, O., Konsa, S., Lootus, K., Sinijärv (2012). Eesti pargid I. Tallinn: Varrak. 640 lk.

kaartidelt on näha, et algselt on pargi tagaväljakut läbinud tee (vt skeemil 6, 7 pruun joon).

Skeem 6. Väljavõte üheverstasest kaardist. Koostatud 1898.a. mõõtkavas 1:42000.²¹

Töö autor on kaarti täiendanud (punane viirutus tähistab pargi esiväljakut ja lilla viirutus tagaväljakut, pruun joon tähistab tagaväljakut läbivat teed).

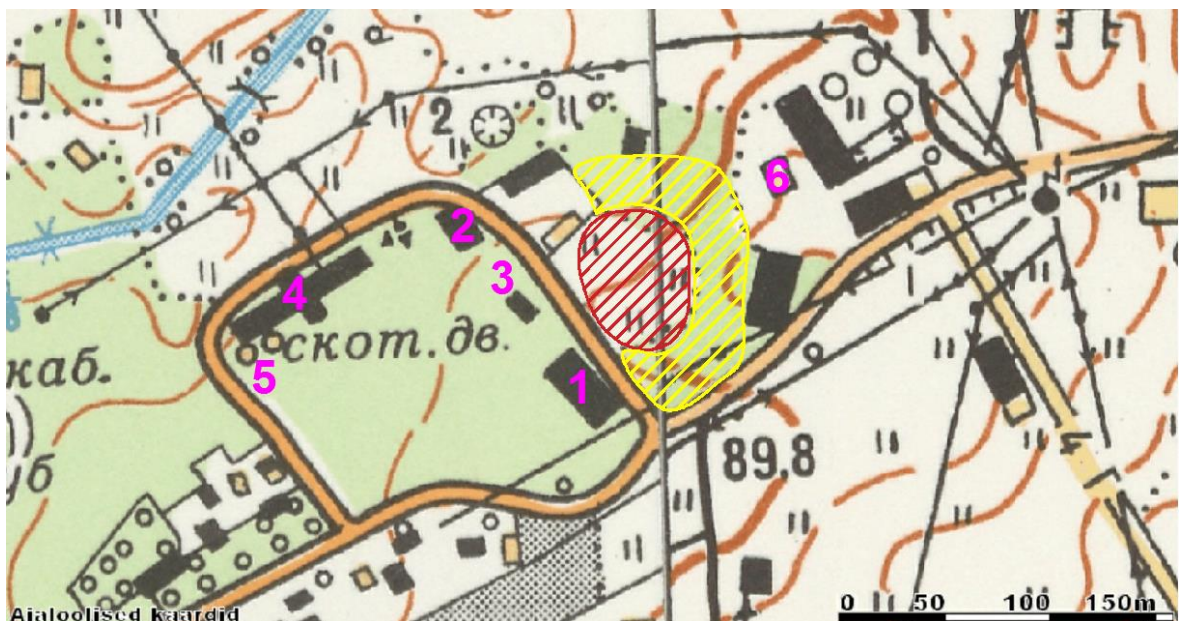
Skeem 7. Väljavõte kaheverstasest kaardist. Koostatud 1915.a. mõõtkavas 1:84000.²²

Töö autor on kaarti täiendanud (punane viirutus tähistab pargi esiväljakut ja lilla viirutus tagaväljakut, pruun joon tähistab tagaväljakut läbivat teed, kollane ringjoon tähistab esiväljakut ääristavat teed).

²¹ Ajaloosid kaardid. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (03.2020)

²² Ajaloosid kaardid. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (03.2020)

20. sajandi I ja IV veerandi vahelisel perioodil on peahoonest (vt skeem 8 hoone nr 1) loode poole Kurisu tänava äärde juurde ehitatud hooneid – korterelamu (esmane kasutus 1964.a.²³) (vt skeem 8 hoone nr 2) ja kõrvalhoone (vt skeem 8 hoone nr 3). 20. sajandil on tall-lauda / karjalauda (Staadioni tn 2/2, esmane kasutus 1950.a.²⁴) (vt skeem 8 hoone nr 4) kõrvale ehitatud silotorn (Staadioni tn 2/1, esmane kasutus 1930.a.²⁵) (vt skeem 8 hoone nr 5). Samal ajaperioodil on pargiruumis muutunud olematuks esiväljakuga piirnev ringselt kulgenud tee (vt skeem 7 ringjoonega tähistatud tee, vt skeem 8). Esiväljakut (vt skeem 8 punase viirutusega ala) ääristavate puude rühmad on laienenud, mis paigutuvad kaarjalt ajaloolise esiväljaku ümber (vt skeem 8 kollase viirutusega ala). Tagaväljakut läbivat teed pargiruumis enam ei eksisteeri. Mõisa kõrvalhoonetest on hobuste tall tühjana seisma jäänud (vt skeem 8 hoone nr 6).

Skeem 8. Väljavõte NSVL topograafilisest kaardist. Koostatud 1982.a. mõõtkavas 1:10000.²⁶

Töö autor on kaarti täiendanud (numbritega on tähistatud hooned – nr 1 mõisa peahoone, nr 2 korterelamu, nr 3 korterelamu kõrvalhoone, nr 4 tall-laut / karjalaut, nr 5 silotorn, nr 6 hobuste tall; punase viirutusega on tähistatud esiväljak, kollase viirutusega on tähistatud kaarjalt esiväljaku ümber paiknevaid puude gruppe).

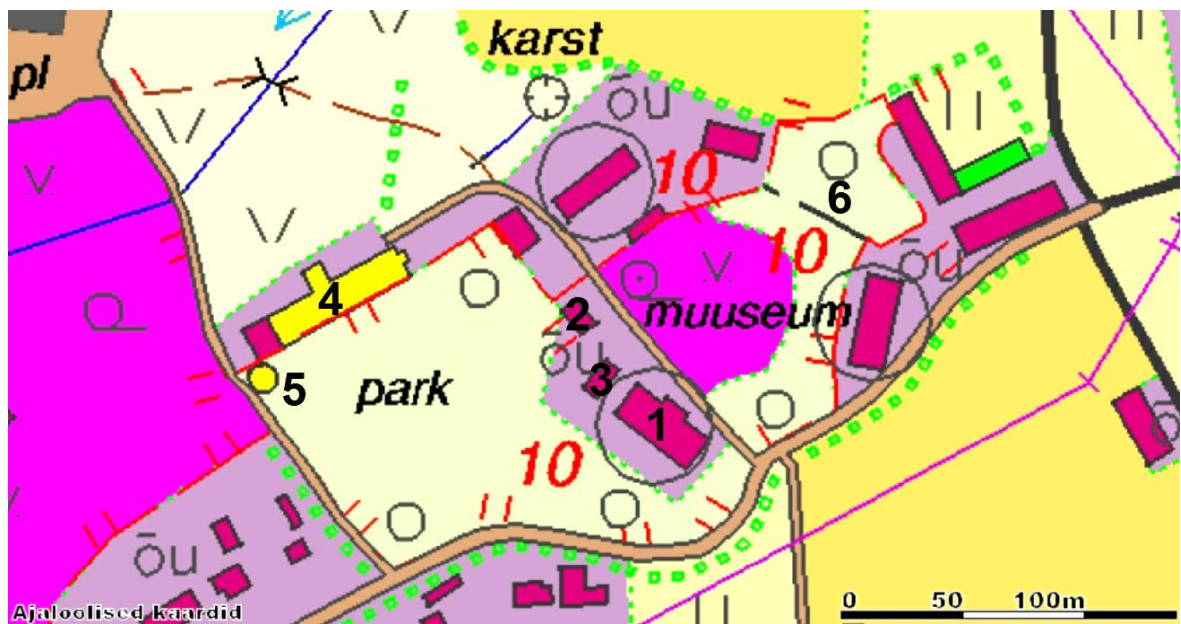
²³ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

²⁴ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

²⁵ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

²⁶ Ajaloolised kaardid. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (03.2020)

20. saj. lõpus on Kurisoo mõisa peahoone (Aravete Külamuuseum) (vt skeem 9 hoone nr 1) ja korterelamu (Kurisu tn 5) kõrvalhoone (vt skeem 9 hoone nr 2) vahelisele alale Kurisu tänava äärde ehitatud hoone, mida kasutatakse külmkambrina (Kurisu tn 3, esmane kasutus 1993.a.²⁷) (vt skeem 9 hoone nr 3). 20. sajandi lõpus on mõisa pargi territooriumil olevatest hoonetest varemtes / kasutuseta tall-laut / karjalaut (vt skeem 9 hoone nr 4) ja silotorn (vt skeem 9 hoone nr 5). Samal ajaperioodil on lammutatud tühjana seisma jäänud hobuste tall (vt skeem 9 hoone asus kohas nr 6).

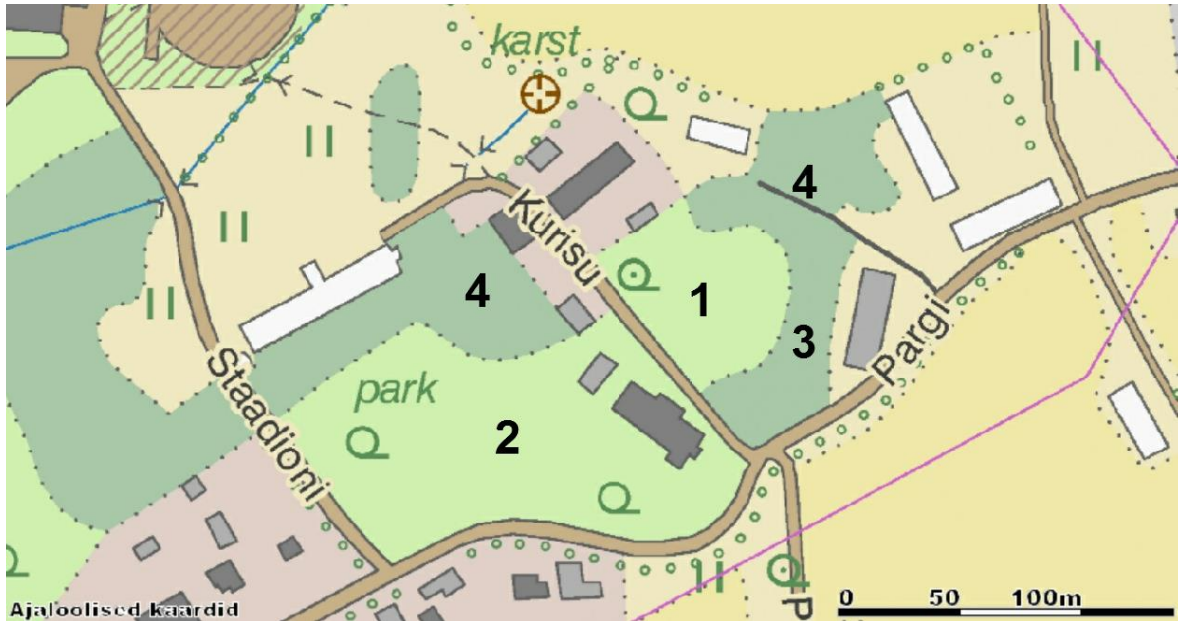
Skeem 9. Väljavõte Eesti põhikaardist. Koostatud 1996-2007.a.²⁸

Töö autor on kaarti täiendanud (numbritega on tähistatud hooned – nr 1 mõisa peahoone / Aravete külamuuseum, nr 2 korterelamu kõrvalhoone, nr 3 külmkamber, nr 4 tall-laut / karjalaut, nr 5 silotorn, nr 6 hobuste talli asukoht).

Kurisoo mõisa pargis on esiväljak olnud avatud ala ning esiväljaku ümbrus ja tagaväljak on olnud suletud alad (vt skeem 8, 9). 21. sajandil on pargi esiväljaku idaserv ja suurem osa pargi tagaväljakust poolavatud ala. (vt lk 16 skeem 10)

²⁷ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

²⁸ Ajaloolised kaardid. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (03.2020)

Skeem 10. Väljavõte Eesti põhikaardist. Koostatud 2011.a. (täiskaardistus 2010.a.)²⁹

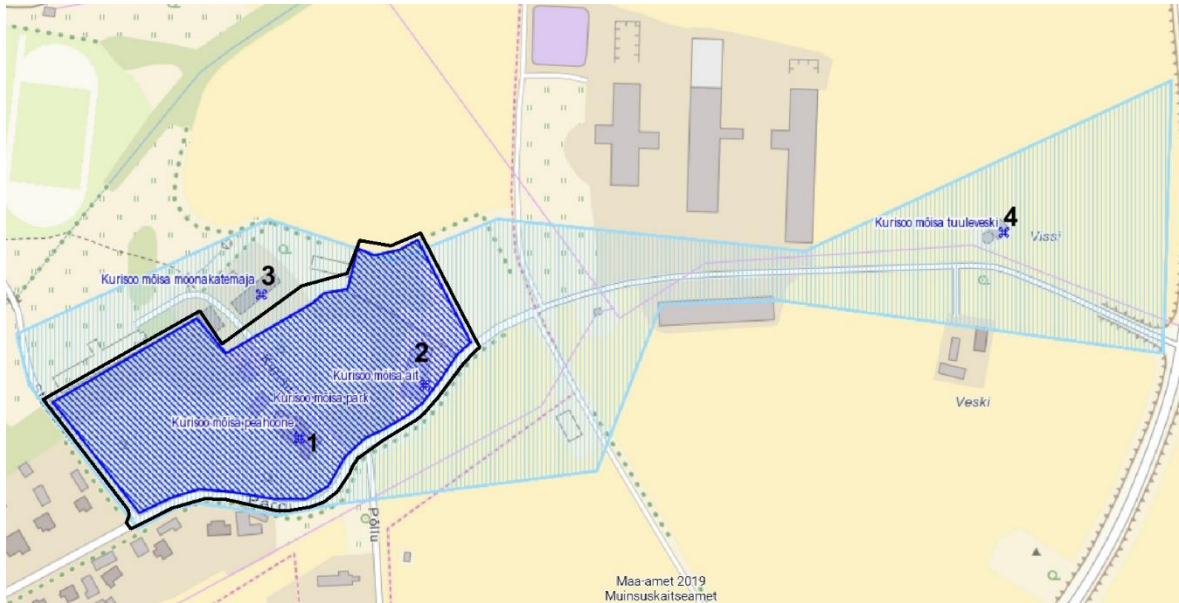
Töö autor on kaarti täiendanud (numbritega on tähistatud pargiruumi erinevad osad – nr 1 avatud ala, nr 2 ja nr 3 poolavatud alad, nr 4 suletud alad).

1.6. Kaitstus ja uuritus

Kaitstus

Kurisoo mõisa park on muinsuskaitsealune objekt/mälestis (Kurisoo mõisa park, mälestise registri number on 14974). Kurisoo pargi piirides asuvad mälestistest Kurisoo mõisa peahoone (mälestise registri number on 14973) ja Kurisoo mõisa ait (mälestise registri number on 14975). Pargi territooriumi piiridest väljapoole jäävad muinsuskaitsealustest objektidest Kurisoo mõisa moonakatemaja (mälestise registri number on 14976) ja Kurisoo mõisa tuuleveski (mälestise registri number on 14977). (vt lk 17 skeem 11)

²⁹ Ajaloosid kaardid. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (03.2020)

Skeem 11. Muinsuskaitsealune objekt/mälestis Kurisoo mõisa park (tumesinise viirutusega) ning pargis ja selle läheduses olevad mälestised (aluseks on võetud Maa-ameti kaart ³⁰, millele musta pidevjoonega on markeeritud töös käsitletava ala ulatus, tumesinised muinsuskaitsealuse objekti/mälestise tähised (lisatud ka täiendavalt numbrid juurde) näitavad kaardil Kurisoo mõisa peahoone (nr 1), aida (nr 2), moonakatemaja (nr 3) ja tuuleveski (nr 4) asukohta). Helesinine viirutus tähistab mälestiste kaitsevööndi ulatust.

Uuritus

Kurisoo mõisa pargi kohta pole teadaolevalt varasemalt koostatud dendroloogilisi hinnanguid, hoolduskavasid ega rekonstrueerimisprojekte.

Käesoleva hoolduskava raames on teostatud dendroloogiline hinnang Kurisoo mõisa pargi ala kohta (Kurisoo mõisa pargi dendroloogiline hinnang, Loovmaastik OÜ, 2020 a. töö nr 140DI19).

³⁰ Kultuurimälestised. Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> (02.2020)

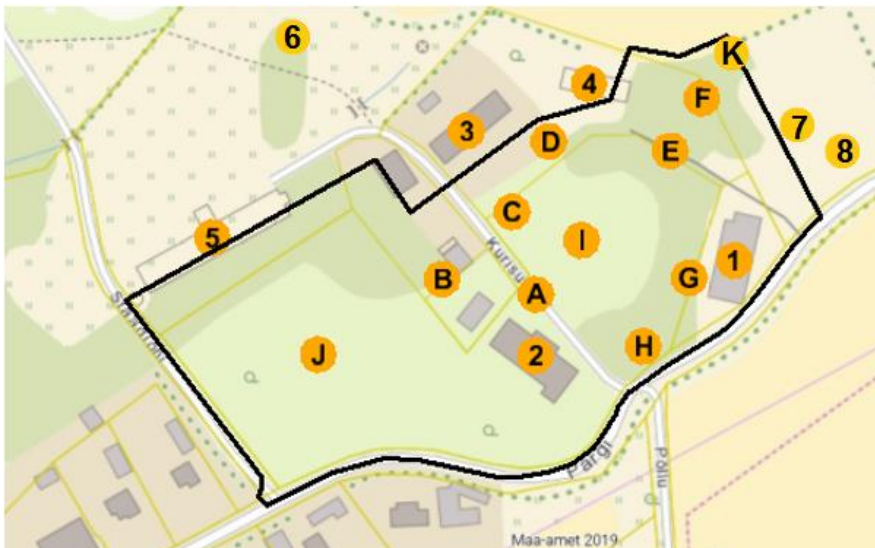
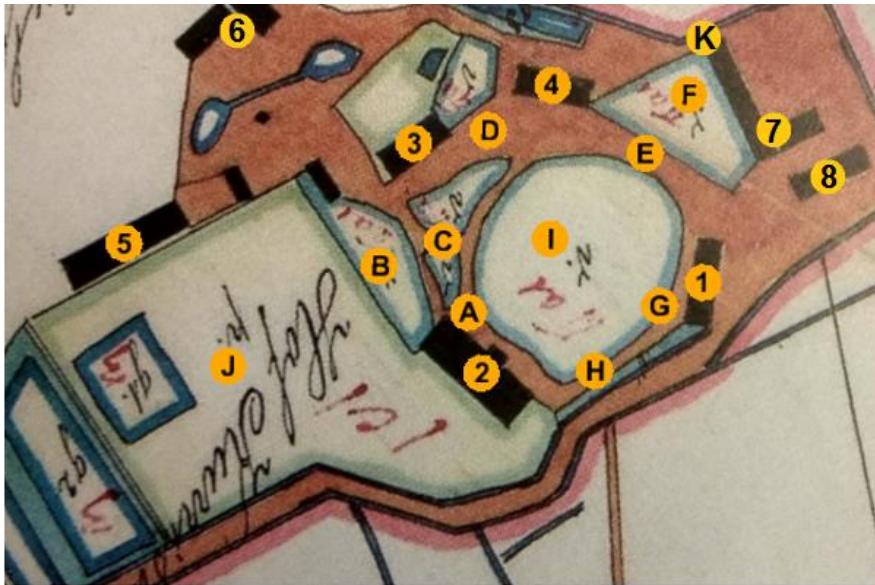
2. Väärtused ja kaitse-eesmärgid

2.1. Pargiruum

Pargi kujundustöid tohib teha ainult kooskõlastatud projektide alusel. Käesoleva hoolduskava raames ei kavandata uusi ehitisi, ei kavandata muuta ega taastada pargiruumi, va hoolduskavas määratud raiete ulatuses. Kui parki soovitakse rekonstrueerida või sellele lisada hooneid ja rajatisi, tuleb koostada vastav projekt koos dendroloogilise hinnangu ja muinsuskaitse eritingimustega (vt dendroloogilist hinnangut, töö nr. 140DI19).

2.1.1. Pargi kompositsiooni analüüs

Kurisoo mõisa pargis on tänaseni säilinud vabakujunduslik stiil. Mõisa pargiruumi suurus, ulatust, pargi piire aitavad maastikus tajuda mitmed elemendid. Pargi territooriumi piiritlevad mitmest küljest teed – lõunast ja kagust Pargi tänav (vt lk 20 foto 1), kirdest Kurisoo tee ja edelast Staadioni tänav (vt lk 20 foto 2). Pargiala servades ja ümbruses esinevad puuderivid. Ühepoolsete alleedena kasvavad puud Pargi (vt lk 20 foto 1) ja Staadioni (vt lk 20 foto 2) tänav ääres. Puuderivid eksisteerivad ka pargi põhja- ja loodeservas ning Kurisoo tee ääres (vt lk 19 skeem 12 ajaloolisel kaardil tähistab punane joon puuderivisid, tänapäeval maa-ameti kaardil tähistavad rohelised punktiirjooned puuderivisid). Pargi rajamise järgselt olid pargiruumi piirid arvatavasti selgemini tajutavad võrreldes tänapäevaga, kuna tol ajal eksisteerisid hooned koos õuealade ja juurdepääsuteedega ka pargi kõige põhja- ja idapoolsemas servas ((vt lk 21 foto 3, lk 19 skeem 12 ajaloolisel kaardil kirjeldatud hooned nr „6“, „7“, „8“ on olemas, tänapäeval maa-ameti kaardil kirjeldatud hooneid pole enam olemas). Kuna puuderivide ümbruses esineb noorendikku, on puuderivid nüüdisaja maastikus raskemini loetavad. Täna maastikus on pargiruumi ulatus tajutav eelkõige nende ajalooliste hoonete ja nende varemete järgi, mis paiknevad pargi tagaväljaku servas (vt lk 19 skeem 12 ala „J“ tagaväljak, hoone nr „5“ tall-laut / karjalaut, hoone nr „2“ mõisa peahoone) ja esiväljaku servas (vt lk 19 skeem 12 ala „I“ esiväljak, hoone nr „3“ moonakatemaja, hoone nr „4“ karjalaut, hoone nr „1“ ait, hoone nr „2“ mõisa peahoone).

Skeem 12. Pargi kompositsioon (aluseks on võetud skeem Kurisoo mõisasüda 1883. aasta mõisa- ja talumaade hindamise toimikus. EAA 2486-1-3077 l. 121 (väljavõtte raamatust Eesti pargid I) ja Maa-ameti kaart (Maa-ameti kaardiserver. <http://xgis.maaamet.ee> 03.2020), millel on oranžides ringides tähtedega tähistatud erinevad pargiosad ja pargielemendid)

Foto 1. Alleega ääristatud Pargi tänav, mis külgneb Kurisoo mõisa pargi territooriumiga lõunast ja kagust. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 2. Puuderiviga ääristatud Staadioni tänav, mis külgneb Kurisoo mõisa pargi territooriumiga edelast. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 3. Kurisoo mõisa pargi kõige idapoolsemas servas paiknenud ajalooliste hoonete varemed. 2011. Foto: Google Street View

Foto 4. Kurisoo mõisa pargi kõige idapoolsemas servas paiknenud ajalooliste hoonete varemete lammutamisest järele jäänud rusud. 2020. Foto: Toomas Pöld

Kurisoo mõisa pargiala on läbinud mitmesugused teed. Pargi tänavalt tee käänaku juurest alguse saav ja mõisa peahoone esikülje poolt mööduv Kurisu tänav on säilinud tänaseni. Kurisu tänav on olulise tähtsusega tee, mis tagab juurdepääsu mõisa peahoone (Aravete Külamuuseumi) juurde ning mõisa põhjaservas asuva korterelamuni (Kurisu tn 5) ja elamuni (Kurisu tn 2, endine moonakatemaja). Ajalooliselt on mõisa esiväljakut ääristanud tee (vt lk 19 skeem 12 tee kulgemine asukohtades „A“, „D“, „E“, „G“, „H“), mille ääres paiknevad kaarjalt esifassaadiga

pargi esiväljaku poole mõisakompleksi kuulunud hooned. See ringselt kulgenud tee pole tänaseni säilinud (vt lk 19 skeem 12 olematuks muutunud tee asukohtades „D“, „E“, „G“, „H“). Ringselt kulgenud tee koridor võib olla maastikus tajutav esiväljakut ääristavate puuderivide järgi (vt foto 5, vt ka lk 19 skeem 12 tee kulgemine asukohas „E“).

Foto 5. Pargi esiväljakut ääristavate puuderivide paiknemise järgi tajutav ajalooline teekoridor. Vaade mõisa aida lähedusest moonakatemaja hoone ja karjalauda varemete suunas. 2020. Foto: Toomas Pöld

Osade teede ääres on olnud piirdemüürid nagu näiteks Pargi ja Kurisu (vt lk 23 foto 6) tänava ääres. Piirdemüüridest on järel vaid varemed (vt lk 23 foto 7). Piirdemüürid on ääristanud mõlemast servast teed, mis sai alguse pargi kirdenurgast ja viis karjalaudani (vt lk 19 skeem 12 asukoht „K“). Seda teed maastikus enam ei esine. Selle tee koridor on tajutav piirdemüüri varemete kulgemise ja nendega paralleelselt esinevate puuderivide järgi (vt lk 24 foto 8, 9).

Foto 6. Ajalooline foto Kurisu tänava ääres olevast piirdemüürist. 1913.³¹
Ülesvõte: 2020, Toomas Pöld

Foto 7. Tänapäevane foto Kurisu tänava ääres piirdemüürist järele jäänud varemetest. 2020. Foto: Toomas Pöld

³¹ *Kurrisal. 1913. Kurisoo mõisa fotoalbum. Aravete Külamuuseum*

Foto 8. Pargi kirdenurgast alguse saanud ja karjalahudani viinud teed tänases maastikus ei esine. Tee koridor on tajutav piirdemüüri varemete kulgemise ja nendega paralleelselt esinevate puuderivide järgi. Vaade karjalahuda varemete poolt pargi kirdenurga suunas. 2020. Foto: Toomas Põld

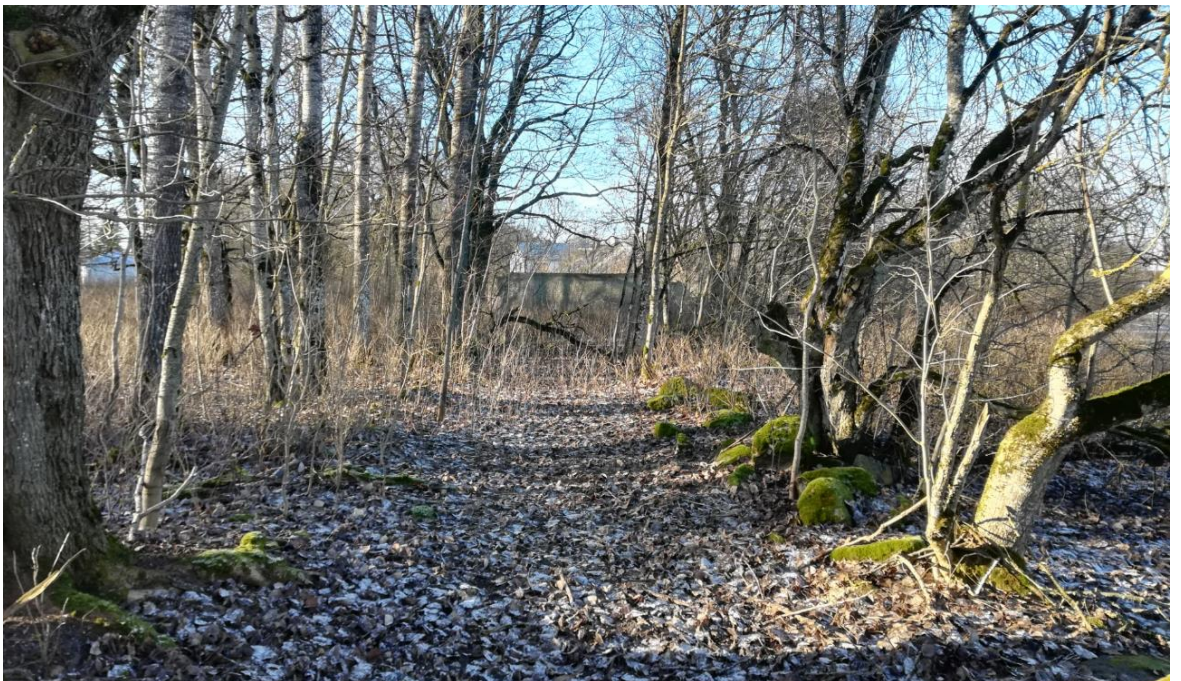

Foto 9. Pargi kirdenurgast alguse saanud ja karjalahudani viinud teed tänases maastikus ei esine. Tee koridor on tajutav piirdemüüri varemete kulgemise ja nendega paralleelselt esinevate puuderivide järgi. Vaade pargi kirdenurga poolt karjalahuda varemete suunas. 2020. Foto: Toomas Põld

Kurisoo mõisa pargi tagaväljak on olnud tihedama puittaimestikuga vähese hooldusega suletud ala. Nüüdsel ajal on suletud alad tagaväljaku lääne-, loode- ja põhjaosas. Tagaväljaku ülejäänud osa on poolavatud, kuna seal kasvavate puittaimede võrade alust on hooldatud, niidetud. Pargi tagaväljakut on läbinud tee, mida tänases pargiruumis enam ei eksisteeri. Teekoridor on tajutav rivides kasvavate puude järgi. (vt lk 25 foto 10, vt lk 26 foto 11)

Pargi ringikujulisel avatud esiväljakul on ajalooliselt olnud puitaiaga piiritletud ala, kus karjatati loomadest lehmi ja lindudest hanesid (vt lk 26 foto 12, vt lk 27 foto 13). Pargi esiväljak on säilinud tänase päevani avatud alana. Pargi esiväljakut ääristasid algselt üksikud põlispuud. Nüüdsesse pargiruumi on esiväljaku servas kasvavate puude alla sirgunud noori puid. Piki ringikujulise esiväljaku äärt kulgenud tee servas on ajalooliselt olnud teisigi väiksemaid avatud murualasid – esiväljakust kirde pool hobuste talli ümbruses (vt lk 19 skeem 12 asukohas „F“), esiväljakust loode pool mõisa peahoone ja moonakatemaja vahelisel alal (vt lk 19 skeem 12 asukohas „C“) ning peahoonest loode poole jääval alal (vt lk 19 skeem 12 asukohas „B“). Tänapäeval on need alad suuresti põõsastikega kaetud.

Foto 10. Pargi tagaväljakut läbinud tee koridor on maastikus tajutav puuderivide järgi. Vaade pargi tagaväljaku keskosast kirde suunas Kurisu tänava poole. 2020.
Foto: Toomas Pöld

Foto 11. Pargi tagaväljakut läbinud tee koridor on maastikus tajutav puuderivide järgi. Vaade pargi tagaväljaku keskosast edela suunas Staadioni tänava poole. 2020. Foto: Toomas Põld

Foto 12. Ajalooline foto pargi ringikujulisel avatud esiväljakul olnud puitaiast.³² Ülesvõte: 2020, Toomas Põld

³² Niisugune nägi välja Kurisoo mõisahoone. Kurisoo mõisa fotoalbum. Aravete Külamuuseum

Foto 13. Ajalooline foto pargi ringikujulisel avatud esiväljakul olnud puitaiaga piiritletud alast, kus karjatati loomadest lehmi ja lindudest hanesid.³³ Ülesvõte: 2020, Toomas Pöld

2.1.2. Pargi avatud, poolavatud ja suletud alad

Lähtuvalt kõrghaljastuse olemasolust, paiknemisest ja tihedusest jaguneb Kurisoo mõisa pargiruum avatud, poolavatud ja suletud aladeks. Ajalooliste plaanide, fotode ja olemasoleva olukorra põhjal saab väita, et pargi ajaloolises ja tänapäevases ruumilises jaotuses (avatud, poolavatud ja suletud alad) on erinevusi. (vt lk 28 skeem 13)

Nii nagu ajalooliselt, on ka tänasel päeval pargi tagaväljak suletum ala (vt lk 28 skeem 13 vertikaalne musta värvi viirutus) ja esiväljak avatum ala (vt lk 28 skeem 13 horisontaalne musta värvi viirutus). Aja jooksul on ruumilisi muutusi toimunud nii tagaväljakul kui ka esiväljakul.

Pargi tagaväljak on olnud kogu ulatuses suletud ala. Võrreldes varasemaga on nüüd kõrghaljastus tagaväljaku pooles ulatuses hõredam. Enamuse pargi tagaväljakust moodustavad seega suletud ja poolavatud alad. Tagaväljaku loodeosas kasvab

³³ Pealkirjata foto. Kurisoo mõisa fotoalbum. Aravete Külamuuseum

täisealiste puude all noori puid, põõsastikke. Tagaväljaku edela-, lõuna- ja kaguosas on puude võrade alused hooldatud. Tagaväljaku edelaosas kasvavate puude võrad on rohkem liitunud, moodustades suletud ala. Tagaväljaku lõuna- ja kaguosas paiknevad puittaimed hõredamalt, moodustades poolavatud ala. Tagaväljaku servaaladel esineb vähesel määral avatud alasid. Tagaväljaku kirdeservas olnud avatud ala on osaliselt põõsastikega kaetud. (vt skeem 13 suletud, poolsuletud ja avatud alad on tähistatud erineva tumeduse/heleduse astmega rohelistes värvitoonides)

Pargi esiväljak ja sellest kirde- ja lääne poole jäänud haljasalad on olnud avatud alad. Ainsana on tänaseni avatuna säilinud esiväljak, mida ümbritsenud haljasalad on nüüdseks põõsastikega kaetud. Esiväljaku põhjaserva jääb suletud ala. Esiväljaku ida- ja lõunaservas kasvavad puude rühmad, moodustades poolavatud ala. (vt skeem 13 suletud, poolsuletud ja avatud alad on tähistatud erineva tumeduse/heleduse astmega rohelistes värvitoonides)

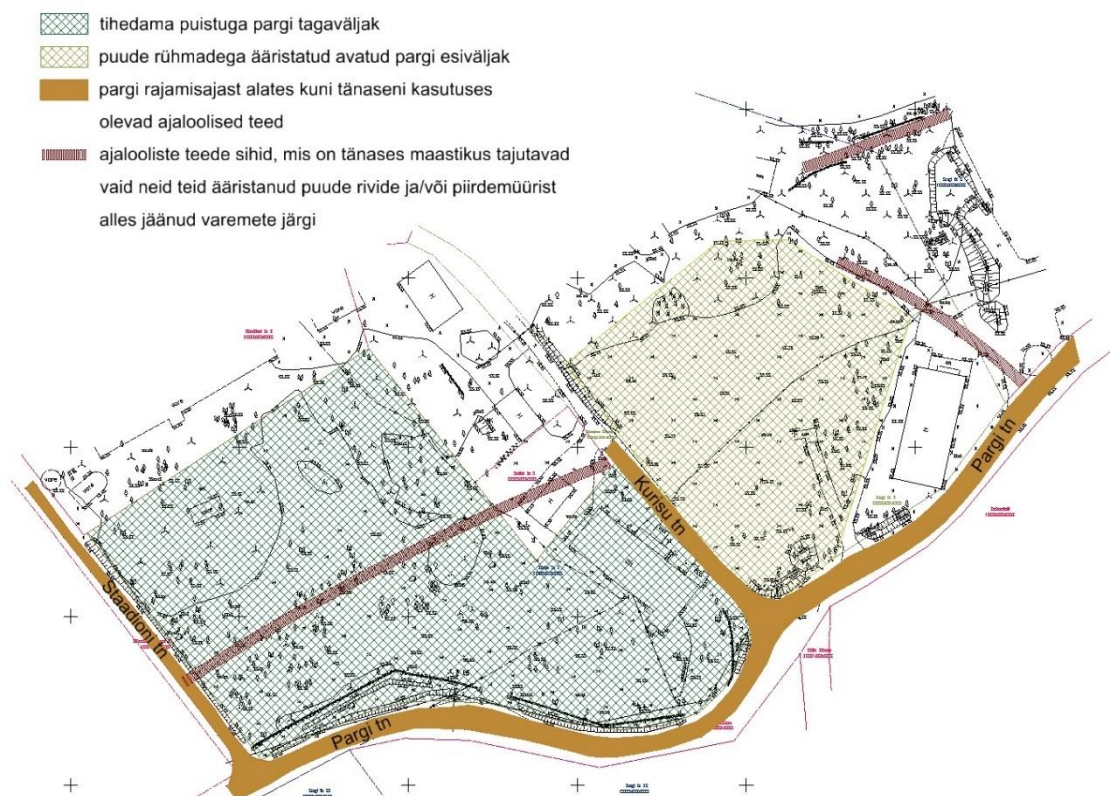
Skeem 13. Ajaloolise ja tänapäevase Kurisoo mõisa pargi ruumilise jaotuse (suletud, poolavatud, avatud) alade võrdlus (skeemi aluseks on võetud geodeetiline alusplaan (EIK Infrakonsult OÜ, 2019. a. töö nr GIK-1910-01, täpsusastmega M 1:500) ja Kurisoo mõisasüdame kaart raamatust „Eesti pargid I“)

2.1.3. Struktuur ja reljeef

Struktuur

Esialgne pargi struktuur (vt skeem 14) on looduses suhteliselt hästi tajutav, mille tõttu on vajalik säilinud struktuurielementide säilitamine ja võimalusel neid rohkem esile tuua:

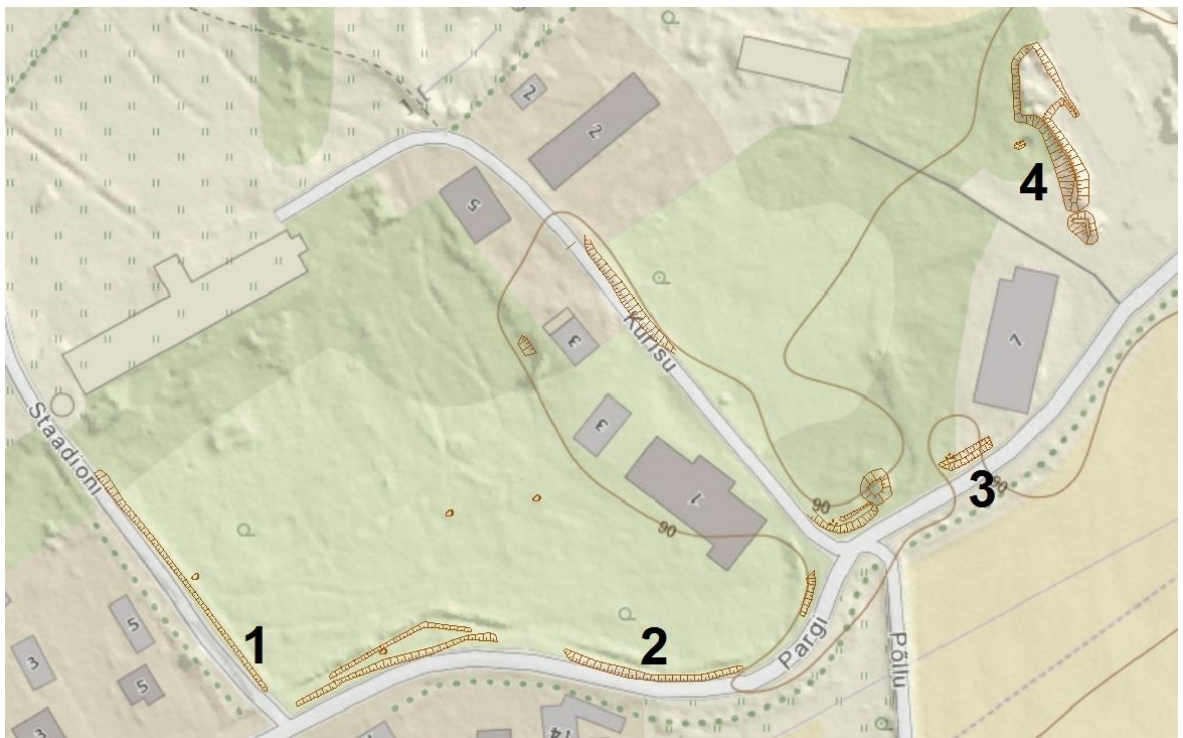
- tihedama puistuga pargi tagaväljak,
- puude rühmadega ääristatud avatud pargi esiväljak;
- pargi rajamisajast alates kuni tänaseni kasutuses olevad ajaloolised pargiruumiga külgnevad teed (Pargi tn, Staadioni tn) ja parki läbiv tee (Kurisu tn),
- nende ajalooliste teede sihid, mis on tänases maastikus tajutavad vaid neid teid ääristanud puude rive ja/või piirdemüürist alles jäänud varemete järgi.

Skeem 14. Kurisoo mõisa pargi struktuur, aluseks on võetud geodeetiline alusplaan (EIK Infrakonsult OÜ, 2019. a. töö nr GIK-1910-01, täpsusastmega M 1:500), millel on esile toodud ajaloolised pargi osad, esiväljak ja tagaväljak, kuni tänaseni kasutuses olevad ajaloolised teed ning puuderive ja/või piirdemüüri varemete järgi tajutavad ajaloolised teesihid

Reljeef

Maapinna kõrgus merepinnast on Kurisoo mõisa pargi krundi ulatuses väga vähe muutuv, jäädes 88,97 m (pargi lääneosas) ja 92,20 m (pargi idaservas) vahele. Suurem kui 91 m on maapinna kõrgus üle merepinna kohtades, kuhu on ehitatud teed (teetammide asukoht). Ülejäänud pargialal jääb maapinna kõrgus alla 91 m üle merepinna. Järsemaid reljeefi muutusi esineb muidu tasase maapinnaga pargi edela-, lõuna-, kaguservas (teetammidest tulenevalt, vt skeem 15 asukoht „1“ ja lk 31 foto 14, vt skeem 15 asukoht „2“ ja lk 31 foto 15, vt skeem 15 asukoht „3“ ja lk 32 foto 16) ja idaservas (lammutatud hoonetest alles jäänud rusude kuhjatised, mis on umbrohtunud, vt skeem 15 asukoht „4“ ja lk 32 foto 17).

Skeem 15. Reljeefi muutumine Kurisoo mõisa pargi krundi ulatuses, aluseks on võetud Kurisoo mõisa pargi geodeetiline alusplaan (EIK Infrakonsult OÜ, 2019. a. töö nr GIK-1910-01, täpsusastmega M 1:500) ja Maa-ameti kaart (Maa-ameti kaardiserver <http://xgis.maaamet.ee> 03.2020), millel on pruuni värvi joonega ja numbritega märgitud asukohad pargis, kus esineb veidi järsemaid muutusi reljeefis.

Foto 14. Järsem reljeefi muutumine Kurisoo mõisa pargis asukohas „1“ (vt lk 30 skeem 15), mis tuleneb Staadioni tänava teetammist. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 15. Järsem reljeefi muutumine Kurisoo mõisa pargis asukohas „2“ (vt lk 30 skeem 15), mis tuleneb Pargi tänava teetammist. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 16. Järsem reljeefi muutumine Kurisoo mõisa pargis asukohas „3“ (vt lk 30 skeem 15), mis tuleneb Pargi tänava teetammist. 2020. Foto: Toomas Pöld

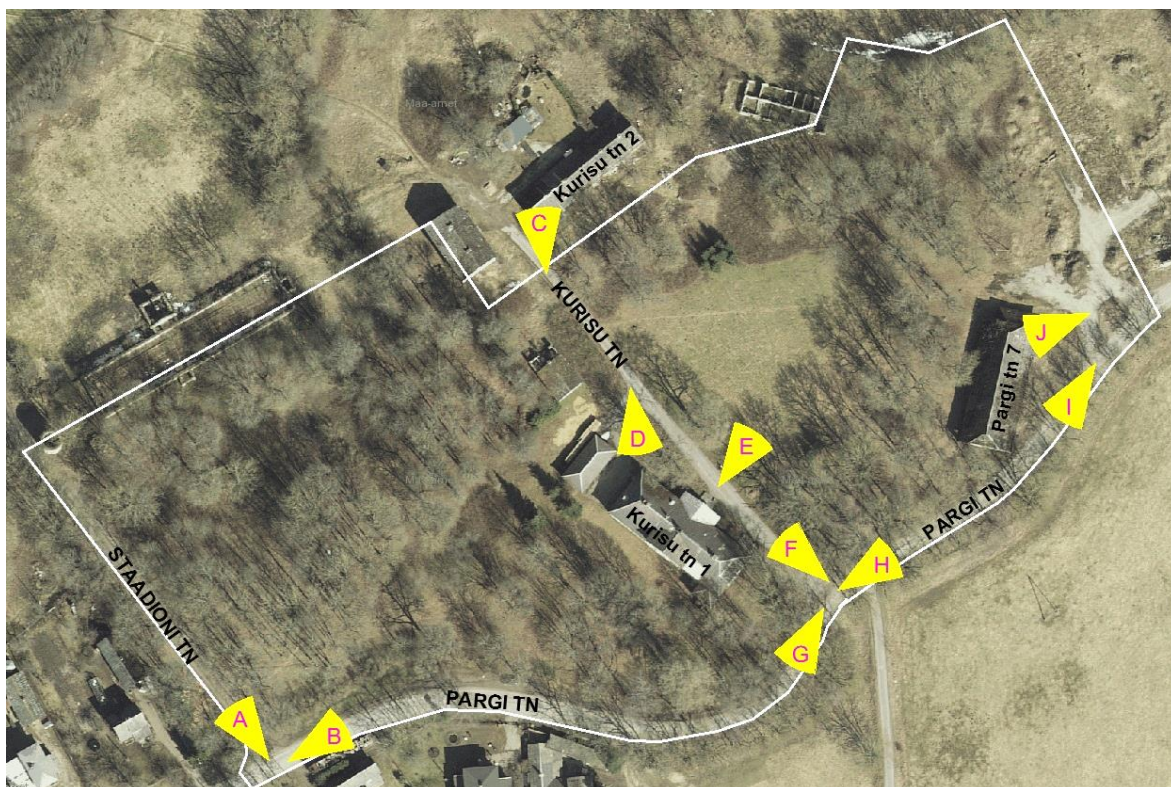
Foto 17. Järsem reljeefi muutumine Kurisoo mõisa pargi asukohas „4“ (vt lk 30 skeem 15), mis tuleneb lammutatud hoonetest alles jäänud rusude kuhjatistest, mis on umbrohtunud. 2020. Foto: Toomas Pöld

2.1.4. Vaated

Lähtuvalt Kurisoo mõisa pargis esineva kõrghaljastuse tihedusest ja paiknemisest ning tänaseks välja kujunenud teede koridoride kulgemisest on esile toodud olulisemad ajaloolised/tänapäevased vaatesuunad ajaloolise tähtsusega pargiosadele (esiväljak) ja pargielementidele (mõisa peahoone ja kõrvalhooned, teed) (vt lk 34 skeem 16).

Kurisoo mõisakompleksi kuulunud hoonetest on säilinud mõisa peahoone (Kurusu tn 1, tänapäeval Aravete Külamuseumi kasutuses) (vt lk 34 skeem 16 vaade „F“ ja lk 34 foto 18; vt lk 34 skeem 16 vaade „D“ ja lk 35 foto 19), mõisa ait (Pargi tn 7, kasutusel kõrvalhoonena) (vt lk 34 skeem 16 vaade „J“ ja lk 35 foto 20), mõisa moonakatemaja (Kurusu tn 2, kasutusel elamuna) (vt lk 34 skeem 16 vaade „C“ ja lk 36 foto 21). Kurisoo mõisa peahoone sissepääsu eest avaneb vaade pargi esiväljakule (vt lk 34 skeem 16 vaade „E“ ja lk 36 foto 22).

Kuni tänaseni on kasutuses ajaloolistest teedest Kurisoo mõisa pargi krundiga edelast külgnev Staadioni tänav (vt lk 34 skeem 16 vaade „A“ ja lk 20 foto 2), lõunast ja kagust külgnev Pargi tänav (vt lk 34 skeem 16 vaade „B“; vt lk 34 skeem 16 vaade „G“ ja lk 37 foto 23; vt lk 34 skeem 16 vaade „H“; vt lk 34 skeem 16 vaade „I“ ja lk 37 foto 24) ning parki läbiv Kurisu tänav (vt lk 34 skeem 16 vaade „F“ ja lk 34 foto 18).

Skeem 16. Vaated Kurisoo pargiruumi ja pargiruumis, aluseks on võetud Maa-ameti kaart (Maa-ameti kaardiserver <http://xgis.maaamet.ee> 03.2020), millel on valge pidevjoonega piiritletud hoolduskava ala, kollaste vaatesektoritega ja lillade tähtedega on esile toodud pargiruumis esinevad olulisemad vaatesuunad.

Foto 18. Pargi tänava ja Kurisu tänava ristumiskohast loode suunda vaadates avaneb vaade Kurisoo mõisa peahoonele (vt skeem 16 vaade „F“). 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 19. Vaade Kurisu tänava ääres paikneva külmkambri lähedusest lõuna suunas mõisa peahoonele (vt 34 skeem 16 vaade „D“). 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 20. Vaade suunaga edelasse mõisa aida poole Kurisoo pargi idaosas asuvalt ja Pargi tänava äärde jäävalt asfaltplatsilt. (vt lk 34 skeem 16 vaade „J“). 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 21. Vaade Kurisu tänava lõpust põhja suunas endise mõisa moonakatemaja poole (vt lk 34 skeem 16 vaade „C“). 2020. Foto: Toomas Põld

Foto 22. Vaade mõisa peahoone sissepääsu eest kirde suunas pargi esiväljaku poole (vt lk 34 skeem 16 vaade „E“). 2020. Foto: Toomas Põld

Foto 23. Vaade Pargi tänava ja Kurisu tänava ristumiskohast edela suunas piki Pargi tänavat, mida ääristab allee (vt lk 34 skeem 16 vaade „G“). 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 24. Vaade Pargi tänavalt endise mõisa aida lähedusest edela suunas piki Pargi tänavat, mida ääristab allee (vt lk 34 skeem 16 vaade „I“). 2020. Foto: Toomas Pöld

Vaated avanevad mõisa pargi osadele ja/või elementidele Pargi, Kurisu ja Staadioni tänavatelt. Olulised vaated avanevad ka piki nimetatud tänavaid. Pargi servaaladel esineb põõsastikke. Peale läbi pargi kulgeva Kurisu tänava rohkem teid mõisa pargis ei eksisteeri. Sellest tulenevalt rohkem olulisi vaatesuundi pargis ei avane. Teede ääres rivina ja pargis rühmadena kasvavate puude tõttu on suurem osa vaateid kitsamad ja suletumad. Ainsana avaneb avatud ja lai vaatesuund mõisa peahoone eest Kurisu tänavalt pargi esiväljakule. Mõisa peahoone lähiümbruses on pargi esinduslikumad alad, mida sagedamini hooldatakse. Selleks, et esile toodud vaated ka säiliks, on oluline hoida kasutuses ajaloolised teed, hooldada nende teede servas kasvavaid puittaimi ja nende võrade aluseid (likvideerida võsa, võsud, noorendik). Pargi esinduslikumatel aladel jätta hooldustihedus samaks. Pargi servaaladel hooldustihedust tõsta, võimaldades rohkemate vaadete tekkimist pargi sisemusse, ka suletumasse pargiossa – tagaväljakule.

2.1.5. Teljelisus ja teed

Pargi piiridest väljaspool on säilinud kaks ajaloolist teesihti. Esimeseks pargiruumist väljaspool olevaks ajalooliseks teesihiks on piki pargi krundi edelapoolset serva kulgev kruusakattega Staadioni tänav (vt lk 20 foto 2). See tänav viib Piibe mnt 21 krundile, kus asuvad Aravete Keskkool, Aravete discgolfi park, Aravete Spordi- ja Tervisekeskuse Aravete staadion³⁴. Staadioni tänava edela serva jääb Piibe mnt 27 krunt, kus discgolfi park jätkub. Sellel krundil asub ka kultuurimaja³⁵. Staadioni tänav külgneb kirdepoolsest servast Kurisoo mõisa pargi krundiga. Tänav äärde jäävad pargi krundil asuvatest hoonetest tall-laut ja silotorn³⁶, mis on varemetes. Teiseks pargialast väljaspoole jäävaks ajalooliseks teesihiks on asfaltkattega Pargi tänav (vt lk 37 foto 23, 24). Pargi tänavast lõunapoole jääb üksikelamu krunt (Pargi tn 14). Pargi tänav külgneb kagu poolt Hobusetalli nimelise maaüksusega (13402:004:0278), kus asuvad tõllakuur ja heinakuur³⁷. Pargi tänava põhjapoolses servas asub Kurisoo mõisa pargi territoorium (Kurisu tn 1). Pargi tänava loodeserva jääb krunt (Pargi tn 7), millel paikneb Kurisoo mõisa ait. Aida edela nurga lähedusse

³⁴ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

³⁵ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

³⁶ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

³⁷ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

jääb Pargi tänavalt harunev pinnastee, mis on ehitatud pargi rajamisajast hiljem. Pargi tänava ääres aidast kirde pool on krunt, millele on antud ehitusluba silohoidla ehitamiseks.³⁸ Pargi piiridesse jääb üks ajalooline tee, milleks on Kurisu tänav (vt lk 34 foto 18). See tänav on asfaltkattega. Kurisu tänava ajalooline osa ulatub kuni mõisa peahoone (Kurisu tn 1) kirdenurgani, sealt edasi on pargi rajamisajast hiljem ehitatud teelõik. Kurisu tänava edelaservas on kagu-loodesuunaliselt kõrvuti krundid, millest esimesel (Kurisu tn 1) asub mõisa peahoone, teisel külmkamber (Kurisu tn 3), kolmandal korterelamu (Kurisu tn 5) ja kõrvalhoone (Kurisu tn 3). Kurisu tänava kirdeservas asub loode-kagusuunaliselt kaks maaüksust, millest esimesel on korterelamuna kasutuses olev hoone (Kurisu tn 2) ning teisel maa-alal (Kurisu tn 1) on pargi esiväljak. Ülejäänud ajaloolised teed – mõisa pargi tagaväljakut läbiv tee, esiväljakut ääristanud tee, pargi kirdenurgast kuni karjalahudani kulgenud tee – on tänases pargiruumis olematud. (vt skeem 17)

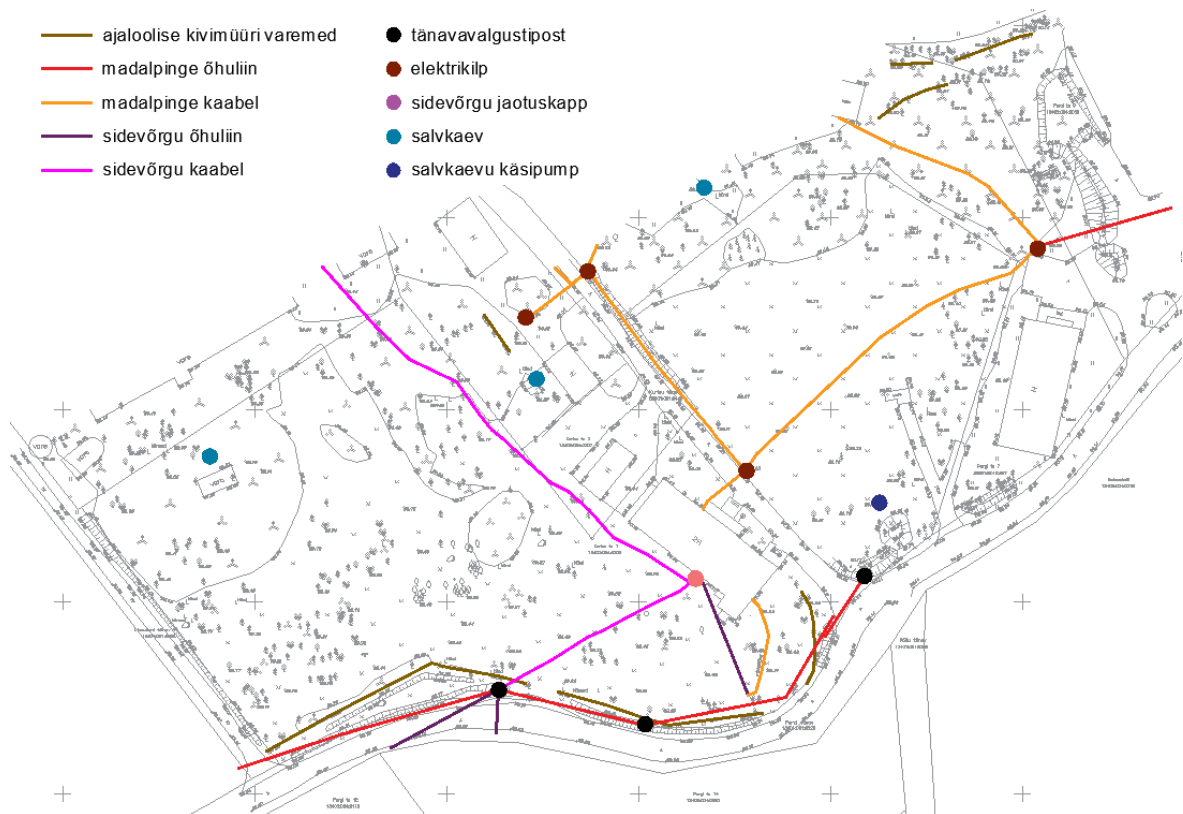

Skeem 17. Kurisoo mõisa pargi teljelisus ja teed, aluseks on võetud Kurisoo mõisa pargi geodeetiline alusplaan (EIK Infrakonsult OÜ, 2019. a. töö nr GIK-1910-01, täpsusastmega M 1:500).

³⁸ Ehitised ja dokumendid. Ehitusregister. <https://www.ehr.ee> (03.2020)

2.1.6. Rajatised, tehnovõrgud ja väikevormid pargis

Kurisoo mõisa pargi uuritud alal esinevad maa-alustest rajatistest ja tehnovõrkudest salvkaevud, madalpinge kaablid, sidevõrgu kaablid, sidevõrgu kaev. Alale jäävad maapealsetest rajatistest ja tehnovõrkudest madalpinge õhuliinid ja -postid (vt lk 32 foto 17, lk 41 foto 25), tänavavalgustipostid (vt lk 41 foto 26), sidevõrgu õhuliinid, sidevõrgu jaotuskapp, elektrikilbid (vt lk 36 foto 21, 22), salvkaevu käsipump (vt lk 42 foto 27) ja liiklusmärk „Vaatamisväärsus“ (vt lk 37 foto 23). Uuritud ala lõuna- ja kirdeosas on ajaloolistest kivimüüridest säilinud varemed. (vt lk 23 foto 7, lk 24 foto 8, 9, lk 31 foto 15, lk 32 foto 16, lk 41 foto 26). (vt skeem 18) Dendroloogilise inventeerimise läbiviimise ajal ei leidunud pargi alal mitte ühtegi väikevormi (prügikastid, lillepotid jne).

Skeem 18. Kurisoo mõisa pargi rajatised ja tehnovõrgud, aluseks on võetud Kurisoo mõisa pargi geodeetiline alusplaan (EIK Infrakonsult OÜ, 2019. a. töö nr GIK-1910-01, täpsusastmega M 1:500).

Foto 25. Madalpinge õhuliini tugipost ja elektrikilp uuritud pargi ala idaservas ajaloolise mõisa aida läheduses. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 26. Tänavavalgustipost ja kivimüüri varemed uuritud alaga lõunast külgneva Pargi tänava ääres. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 27. Käsipumbaga salvkaev uuritud ala kaguservas Kurisu tänava ja ajaloolise mõisa aida vahelisel alal. 2020. Foto: Toomas Pöld

Hoolduskavas ei ole ette nähtud väikevormide paigaldamist ega uusi rajatisi – nende paigaldamiseks on tarvis koostada projekt.

2.1.7. Aktsendid pargis ja sellega piirneval alal

Ajalooliselt on Kurisoo mõisa pargi kõige olulisemaks ja kesksamaks aktsendiks mõisa peahoone (vt lk 43 foto 28). Sarnaselt peahoonele on valgete krohvitud seintega ka külmkambrina kasutuses olev hoone (Kurisu tn 3), mis mõjub samuti tänapäevases pargiruumis aktsendina. Aktsendiks võib nimetada veel Staadioni tn 2 aadressil asuva ringikujulise põhiplaaniga silotorni, mille kõrged heledad krohvitud seinad tulevad puittaimede keskel rohkem esile võrreldes näiteks kõrval oleva ajaloolise karjalauda varemetega (vt lk 20 foto 2). Mõisakompleksi kuulunud kõrvalhoonete seast võib aktsendiks pidada mõisa aita (vt lk 35 foto 20, lk 37 foto 24), kuna see on teistest kõrvalhoonetest paremini säilinud (hoone seinad on püsti ja katus olemas). Mõisakompleksi hoonetest paiknevad peahoone ja ait ainsana kõige lähemal Pargi tänavale, mis on Kurisoo mõisa pargile juurdepääsuteeks.

Pargiruumis on aktsentideks ka erinevat liiki suurte dimensioonidega (võra läbimõõt 20 m ja rohkem) puud nagu harilik tamm, harilik pärn. Pargis ja sellega piirneval alal rohkem aktsente ei leidu.

Foto 28. Valgete krohvitud seintega Kurisoo mõisa peahoone (vaade hoone edelapoolsele küljele / tagaküljele) ja kõrval olev külmkamber mõjuvad tänases pargiruumis aktsentidena.

Üks aktsent asub ka mõisasüdamest eemal. Kurisoo mõisa pargi uuritud ala piiridest umbes 375 m kaugusele ida suunda jääb Kurisoo tee äärde Kurisoo mõisa tuuleveski (mälestise registri number on 14977). Tuuleveski on samuti üks ajaloolisse mõisaansamblisse kuulunud hoonetest. Kõikidel mõisakompleksi hoonetel on ühine mälestise kaitsevöönd. 19. sajandi esimesel poolel ehitatud 4-korruselisel kahe sissepääsuga pae- ja maakividest tuuleveskil on säilinud algupärane ilme.³⁹ (vt lk 44 foto 29, 30)

³⁹ 14977 Kurisoo mõisa tuuleveski. Mälestise kirjeldus. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (04.2020)

Foto 29. Ajalooline vaade Kurisoo mõisa tuuleveskile.⁴⁰ Ülesvõte: Toomas Pöld, 2020

Foto 30. Tänapäevased vaated Kurisoo mõisa tuuleveskile.⁴¹

⁴⁰ Kurisoo mõisa veski 1957. Foto on jäädvustatud Aravete külamuuseumi sissepääsu juures olevalt infostendilt (hoone seinale kinnitatud).

⁴¹ Klandorf, K. (2019) Kurisoo mõisa tuuleveski. Pildigalerii. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/>

2.2. Puittaimestik ja haljastus pargis

2020. aastal käesoleva hoolduskava raames läbi viidud dendroloogilise uuringu kohaselt on pargi liigirikkus ala suurust arvestades väike. Uuritud alal on kokku 27 liiki puittaimi, millest 15 on kodumaised ja 12 võõrliigid. Alal hinnati kokku 467 erinevat puittaimet ühikut. Puittaimed hinnati väärtushinnangute alusel viide erinevasse klassi.

I klassi kuuluvad suurte dimensioonidega kodumaised põlispuud (hrl tamm) ja suurte dimensioonidega eksootilised võõrliigid (euroopa lehis).

II klassi kuuluvad täisealised ilusad, heas tervislikus seisundis kodumaised pikaajalised väärtuslikud liigid (peamiselt hrl tamm, hrl pärn); täisealised ilusad, heas tervislikus seisundis kodumaised mitte nii kõrge väärtusega liigid (peamiselt harilik saar, harilik vaher) ning täisealised ilusad, heas tervislikus seisundis võõrliigid (palsaminulg, euroopa lehis, vene lehis).

III klassi kuuluvad ilusad, heas tervislikus seisundis täisealised lühemaajalisemad liigid (peamiselt hrl haab), dekoratiivsed lehtpuud (peamiselt hrl vaher, hrl saar); nooremad või vigastuste ning väheste kuivamistunnustega väärtuslikumad liigid (peamiselt hrl pärn, hrl tamm) ja võõrliigid (euroopa lehis, palsaminulg); põõsastest peamiselt hrl sarapuu ja hrl sirel, teistest põõsaliikidest põisenelas, taraenelas, tuhkurenelas, aed-karusmari.

IV klassi kuuluvad oluliste kahjustustega täisealised puittaimed ning väga noored ja terved puittaimed (peamiselt hrl vaher, hrl toomingas, hrl saar, hrl haab, hrl pärn).

V klassi kuuluvad puittaimede surnud eksemplarid (50% ja enam kuivamistunnustega puud on loetud surnud puudeks) (hrl saar, raagremmelgas, hrl tamm, hrl vaher).

Hinnatud haljastuslike objektide koguste vahetõrge väärtushinnangute kaupa kujunes järgmiselt:

I Väga väärtuslikud 4 (0,9%);

II väärtuslikud – 74 (15,8%);

III olulised – 255 (54,6%);

IV väheväärtuslikud – 127 (27,2%);

V likvideeritavad (praktiliselt surnud puud) – 7 (1,5%).

Tuginedes eelnimetatud väärtusklasside ja koguste vahekorrale, kus väga väärtuslikud, väärtuslikud ja olulised puittaimed moodustavad kogu puittaimestikust 71,3%, võib ala kõrghaljastust pidada väärtuslikuks. Pargis on ülekaalus heitlehised puittaimed (94,9%), vähemuses on igihaljad puittaimed (5,1%).

Uuritud alal on erinevate pärismaiste liikide arvukus suurem võrreldes erinevate võõrliikide arvukusega (vastavalt 15 ja 12 liiki). Arvuliselt kasvab pargis kodumaist päritolu puittaimi rohkem kui introductseeritud puittaimi (vastavalt 432 ja 35 puittaimet).

Kodumaistest liikidest domineerivad harilik saar (esineb suuremate ja väiksemate rühmadena ning üksikpuudena), harilik vaher (esineb suuremate ja väiksemate rühmadena ning üksikpuudena), harilik pärn (esineb üksikpuudena ja suurema rühmana).

Võõrliikidest on peamiselt esindatud euroopa lehis (esineb väiksema grupina), harilik sirel (esineb peamiselt üksikpõõsastena ja vabakujulise hekina), põisenelas (esineb üksikpõõsastena).

Põõsastest on esindatud lisaks harilikule sirelile ja põisenelale aed-karusmari (esineb põõsastikena), must sõstar (esineb üksikpõõsastena), taraenelas (esineb üksikpõõsastena ja põõsastikuna), tuhkurenelas (esineb põõsastikena). Põetava hekina esineb pargis harilik kuusk.

Suuremate dimensioonidega (rinnasdiameeter üle 90 cm) puittaimi oli pargis väga vähe. Sellise rinnasdiameetriga puid oli peamiselt harilike vahtrate ja harilike saarte seas. Võra läbimõõt oli 20 m ja suurem kahel puul – harilikul pärnal ja harilikul tammel. (vt Kurisoo mõisa pargi dendroloogiline hinnang, Loovmaastik OÜ, 2020 a. töö nr 140DI19 dendroloogilise inventuuri joonis 1).

Vigastustega, haigustega ja kuivamistunnustega puittaimi oli ca 1/2. Peamiselt esines kuivamistunnustega harilikku vahtrat, harilikku saart, harilikku tamme. Tüvemädanikku esines mõnel harilikul vahtral, harilikul saarel, harilikul pärnal ja

ühel harilikul jalakal. Seenhaigusega puittaimi oli enim harilike vahtrate ja harilike saarte seas. Vigastusi esines puittaimede liikidest kõige rohkem harilikel vahtratel ja kahjustusi oli lisaks harilikule vahtrale ka harilikul pärnal, harilikul saarel, harilikul jalakal ja aed-õunapuul. (vt *Kurisoo mõisa pargi dendroloogiline hinnang, Loovmaastik OÜ, 2020 a. töö nr 140DI19*).

Alal säilitada väga väärtuslikud, väärtuslikud ja võimalusel olulised puittaimed. Säilitada suuremate dimensioonidega puid (rinnasdiameeter üle 90 cm). Kohad, kus vähemväärtuslikud puittaimed segavad väärtuslikemate puittaimede kasvu (kasvavad näiteks üksteisele liiga lähestikku), tuleb vähemväärtuslikumad puittaimed likvideerida (vt *Kurisoo mõisa pargi dendroloogiline hinnang, Loovmaastik OÜ, 2020 a. töö nr 140DI19 dendroloogilise inventuuri joonis 1*). IV väärtusklassi puittaimedest säilitada väga noorte väärtuslike (pikaealiste) liikide terved ja ilusa väljanägemisega eksemplarid. IV väärtusklassi puud, mis kuuluvad suuremasse tervikusse (puuderühm), tuleb likvideerimine määrata pargi edasiste rekonstrueerimisprojektide ja hoolduskavade alusel. V väärtusklassi puittaimed (50% ja enam kuivamistunnustega puud, murdunud ja ära lõigatud tüvega puud) likvideerida, säilitada vaid üks 50% kuivanud okstega puu. Pragunenud ja lõhenenud tüvega ohtlikud puud likvideerida. Põõsastest, põõsastikest, hekkidest puude võsud likvideerida. Puude tüvede ümbert likvideerida juurevõsud, võsud ja noorendik.

Kuna käesoleva dendroloogilise inventeerimise ala piirneb lõunast ja kagust Pargi tänavaga, siis pole hinnatud teisele poole tänavat jäävaid puid. Need puud vajaksid samuti lähitulevikus dendroloogilist hinnangut ja vajadusel hooldust.

Kõige korrapärasemalt on hooldatud peahoone ümbrust ja uuritud ala keskosa. Hästi on hooldatud ka pargi servaalasid, mis jäävad tänavate äärde. Kõige võsastunud kohad on vaatlusaluse pargi loodeservas varemetes hoonete ümbruses ja ajaloolise Kurisoo mõisa moonakatemaja ümbruses. Võsastunud alad vajavad edaspidi tihedamat hooldust. Olemasoleva kõrghaljastuse seisukord on üldjuhul hea. Puude ja murupinna hooldustihedus võib jääda samaks, kuid põõsaste ja põõsastike hooldustihedust tõsta. Ka edaspidi hooldada pargi esinduslikumaid alasid (mõisa peahoone ja kõrvalhoonete ümbrus) tihedamini kui pargi loodeservas olevate varemetes hoonete ümbrust.

Liiga lähestikku kasvavate puude hulgast raiuda välja vähemväärtuslikumad, haiged, kuivanud, nooremad ja vähemdekoratiivsema võraga puud. Likvideerida puudelt kuivanud oksad. Puud, mis omavad ümberkukkumise ohtu (peamiselt harilikud saared osaliselt koos juurtega), võivad haigusega nakatada teisi puid ning ei ole mõõtmelt tähelepanuväärsed, tuleb likvideerida.

Hoolduskavaga uusistutusi ette ei nähta, kuid antakse üldised soovitused liikide osas, et tagada Kurisoo pargi edasiste rekonstrueerimisprojektidega ala terviklikkus. Puittaimede valikul tuleb silmas pidada: olemasolevat liigilisust pargis; liikide vastupidavust haigustele, traditsioonilist liikide valikut ajaloolistes parkides.

Olemasoleva kõrghaljastuse struktuuri säilitamiseks ja täiendamiseks sobib kasutada neid liike, mis seal juba peamiselt kasvavad. Puittaimedest esineb pargiruumis peamiselt harilik saar, harilik vaher, harilik pärn (vt *Kurisoo mõisa pargi dendroloogiline hinnang, Loovmaastik OÜ, 2020 a. töö nr 140DI19 pargis kasvavate puittaimede nimekiri dendroloogilise hinnangu tabelis 3*).

Valitud fotod Kurisoo mõisa pargiruumis kasvavatest puittaimedest tervisliku seisundi illustreerimiseks

Foto 31. Seene viljakeha puu tüvel. 2020. Foto: Toomas Põld

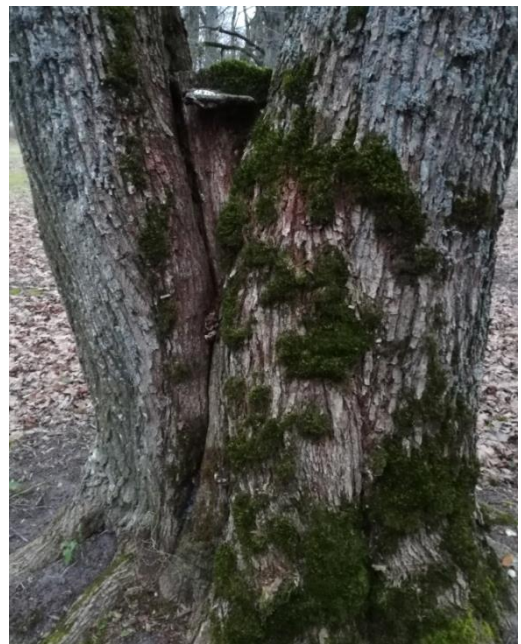

Foto 32. Puul on varasemalt likvideeritud haru tüükale kasvanud seene viljakeha. 2020. Foto: Toomas Põld

Foto 33. Varasemalt murdunud haru tagajärjel on puul ulatuslik tüvekahjustus. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 34. Varasemalt murdunud haru tagajärjel on puul ulatuslik tüvekahjustus, kahjustatud kohale on kasvanud seene viljakeha. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 35. Juurekaelalt on puu tüvi kaarjalt kasvanud. Tüve allosas on õõnsus. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 36. Puul on tüve allosas koore- ja tüvevigastus. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 37. Lähedikku kasvavate puude tüvede vahel juurekaelte läheduses kasvab seen viljakeha. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 38. Puu haruneb juurekaela lähedusest kaheks. Peenem haru on poolenisti murdunud ja toetub maapinnale. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 39. Hariliku saare juurekaelal levinud seenhaigus on kahjustanud puujuuri maapinna lähedalt, mis on põhjustanud puu ümberkukkumise. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 40. Mitmeharulise puu üks haru on kaardus ja toetub vastu maad. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 41. Lagunenud hoone varel kasvav puu, millel suurem osa külgmisi juuri jääb maapinnale. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 42. Ajaloolise piirdemüüri lähedusse kasvanud mitmeharuline puu, millel on varasemalt mitu haru murdunud, mistõttu on säilinud harudel kahjustused. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 43. Kaardus tüvega puu, mille tüvi on kõrgemalt murdunud. Murdunud osa toetub maapinnale. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 44. Ajaloolise piirdemüüri lähedusse kasvanud puu, mille tüvi on allosast murdnud. Murdunud osa toetub maapinnale. 2020. Foto: Toomas Põld

Foto 45. Kaardus tüvega puu latv toetub kõrval kasvava puu võrale. 2020. Foto: Toomas Põld

Foto 46. Murdunud ladvaga puul on koore- ja tüvekahjustused. Murdunud latv toetub kõrval olevate puude võradele ja on ohtlik. 2020. Foto: Toomas Pöld

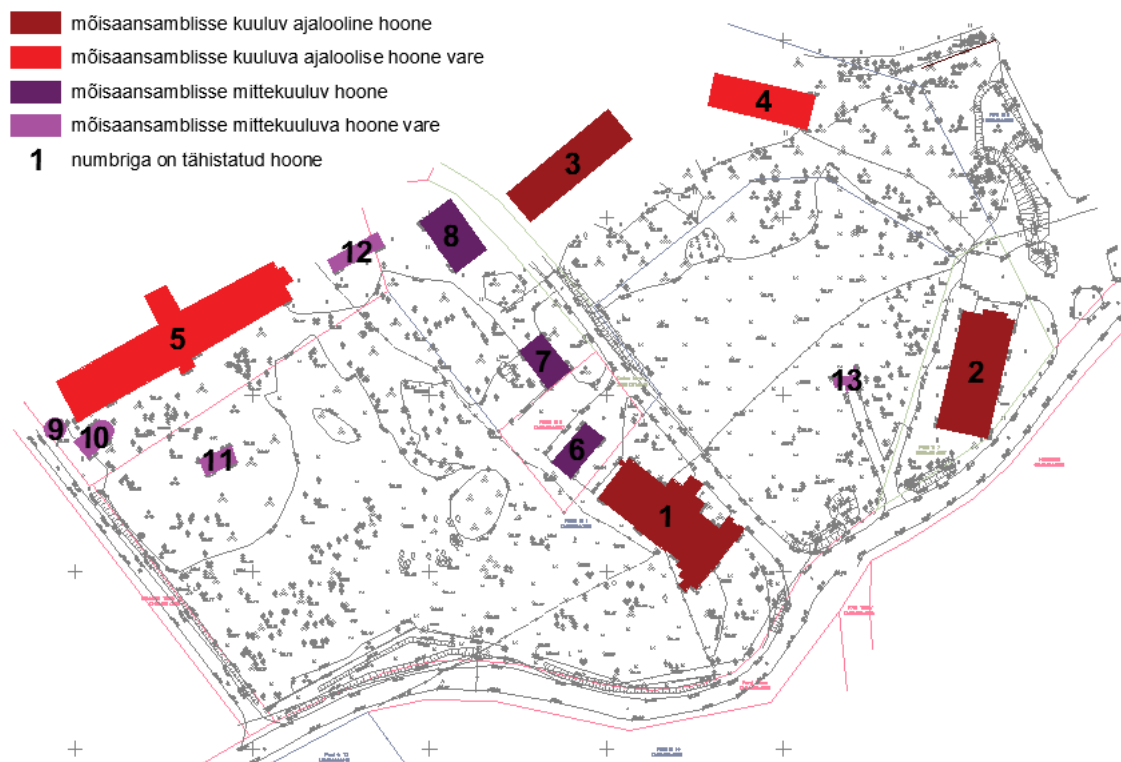
2.3. Hooned pargis

Hoolduskavas ei ole ette nähtud hoonete taastamise ja hoolduse vajadust. Hoonetega seotud probleemide lahendamiseks tuleb koostada eraldi muinsuskaitse eritingimused ja projekt.

Ajalooliselt on Kurisoo mõisa pargi kõige olulisemaks ja kesksamaks aktsendiks mõisa peahoone (vt lk 55 skeem 19 hoone nr „1“, vt lk 56 foto 47, 48). Lisaks peahoonele on mõisakompleksi kuulunud teisigi hooneid. Peale peahoone on säilinud (seinad püsti ja katus olemas) mõisa kõrvalhooned - ait (vt lk 55 skeem 19 hoone nr „2“, vt lk 57 foto 49, 50) ja moonakatemaja (vt lk 55 skeem 19 hoone nr „3“, vt lk 58 foto 51, 52). Nimetatud hoonete ajalooline välisilme on suuresti säilinud tänaseni. Peahoone ruumid on tänasel päeval Aravete Külamuuseumi kasutuses. Mõisa aita on seisma jäetud mõningad põlluharimismasinad/-seadmed. Moonakatemaja kasutakse tänapäeval elamuna. Mõisaansamblisse kuulunud hoonetest on varemetes tall-laut/karjalaut, mis asub pargi tagaväljaku loodeservas (vt lk 55 skeem 19 hoone vare nr „5“, vt lk 59 foto 53) ja karjalaut, mis asub pargi

esiväljakust põhja pool (vt skeem 19 hoone vare nr „4“, vt lk 59 foto 54). Uuritud alal pole mõisakompleksi hoonetest midagi säilinud hobuste tallist.

Uuritud alal asub lisaks kirjeldatud hoonetele veel ka mitmeid teisi hooneid, mis mõisaansamblisse ei kuulu. Mõisa peahoonest loode poole Kurisu tänava äärde jäävad krundid, millest ühel paikneb 1993. aastal kasutusele võetud külmkamber (vt skeem 19 hoone nr „6“, vt lk 60 foto 55), teisel krundil on 1964. aastal kasutusele võetud korterelamu (Kurisu tn 5) (vt skeem 19 hoone nr „8“, vt lk 60 foto 56) ja kõrvalhoone (Kurisu tn 3) (vt skeem 19 hoone nr „7“, vt lk 60 foto 56). Uuritud alal on ka mitmete mõisaansamblisse mittekuulunud hoonete varemed. Ajaloolise talllauda/karjalauda (vt skeem 19 hoone vare nr „5“) ümbruses on mitmed varemed (vt skeem 19 hooned nr. „12“, „9“ (silotorn), „10“, „11“ vt ka lk 61 foto 57). Üks vare jääb ka Pargi tänavalt pargi esiväljakule haruneva pinnastee juurde (vt skeem 19 hoone nr „13“).

Skeem 19. Kurisoo mõisaansamblisse kuuluvad ja mittekuuluvad hooned ning hoonete varemed, aluseks on võetud Kurisoo mõisa pargi geodeetiline alusplaan (EIK Infrakonsult OÜ, 2019. a. töö nr GIK-1910-01, täpsusastmega M 1:500).

Foto 47. Ajalooline foto Kurisoo mõisa peahoonest. 1963.a.⁴²

Foto 48. Tänapäevane foto Kurisoo mõisa peahoonest. 2020. Foto: Toomas Pöld

⁴² EAA.5238.1.593.43. Fotis-Rahvusarhiivi fotoinfosüsteem. <http://www.ra.ee/fotis/> (04.2020)

Foto 49. Ajalooline foto Kurisoo mõisa aidast.⁴³

Foto 50. Tänapäevane foto Kurisoo mõisa aidast. 2020. Foto: Toomas Pöld

⁴³ Kurisoo mõis. Inventariseerimine. Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalid. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

Foto 51. Ajalooline foto Kurisoo mõisa moonakatemajast.⁴⁴

Foto 52. Tänapäevane foto Kurisoo mõisa moonakatemajast. 2020. Foto: Toomas Pöld

⁴⁴ Kurisoo mõis. Inventariseerimine. Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalid. Kultuurimälestiste riiklik register. <https://register.muinas.ee/> (02.2020)

Foto 53. Tänapäevane foto mõisa pargi tagaväljaku loodeservas asuvast tall-laudast / karjalahust. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 54. Tänapäevane foto mõisa pargi esiväljakust põhja poole jäävast karjalahust. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 55. Mõisa peahoonest loode poole Kurisu tänava äärde jääb 1993. aastal kasutusele võetud külmkamber. 2020. Foto: Toomas Pöld

Foto 56. Kurisu tänava äärde jäävad ühele krundile 1964. aastal kasutusele võetud korterelamu (Kurisu tn 5) ja kõrvalhoone (Kurisu tn 3).⁴⁵

⁴⁵ Kuvatõmmis. 2020. Google Maps. Foto on jäädvustatud juuli 2011.

Foto 57. Kurisoo mõisa tagaväljakul olev hoone vare. 2020. Foto: Toomas Pöld

Mõisaansamblisse kuuluvad hooned on halvas või väga halvas seisukorras. Hoolduskavas ei ole ette nähtud ajalooliste hoonete taastamist või rekonstrueerimist, ebasobivate hoonete varjamist, likvideerimist või asendamist – nende taastamiseks, rekonstrueerimiseks, likvideerimiseks, varjamiseks ja asendamiseks on tarvis koostada projekt.

3. Dendroloogiliste ja muinsuskaitseliste väärtuste säilimine pargis

Käesolevas peatükis esitatud juhised on aluseks hoolduskava hooldustööde määramiseks ja nende realiseerimiseks. Kurisoo mõisa pargi rekonstrueerimiseks tuleb koostada projektid.

Kurisoo mõisa park on mälestis (Kurisoo mõisa park, mälestise reg nr: 14974). Hoolduskavaga määratud mõisa pargi ala jääb pea kogu ulatuses kaitsealuse mälestise ala sisse. Eelnevast lähtuvalt on hoolduskava vaja kooskõlastada Muinsuskaitseametiga.

1. Kurisoo mõisa pargi hooldatava ala piiriks võtta hoolduskava plaanil tähistatud ala piir (vt joonis 1 - *Hooldusplaan*);
2. Hoolduskava raiete määramise aluseks võtta hoolduskava Hooldusplaan. (vt joonis 1 - *Hooldusplaan*);
3. Esitada pargi puittaimestiku (puud ja põõsad) hooldamise võimalused;
4. Mõisa pargi esiväljaku servas olevad põlispuud ning ajaloolisi teesihte ääristanud puuderividest pärinevad puud (pargi kirdenurga ja karjalauda varemete vahelisel alal, pargi avatud esiväljaku kirdeservas, pargi tagaväljakul Staadioni tänava ja külmkambriga krundi vahelisel alal) väärivad säilitamist (algses pikkuses puuderivide taastamiseks või rekonstrueerimiseks tuleb koostada projekt);
5. Tagada vastavalt dendroloogilisele hinnangule väga väärtuslike ja väärtuslike puude säilimine;
6. Suuremamahuliste istutustööde jaoks (allee, puude rühmad/grupid, hekid, peenrad jne) koostada eelnevalt projekt;
7. Hoolduskavas käsitleda pargi teede hooldamise ja jooksva remondi vajadust;
8. Teedevõrgu rekonstrueerimiseks tuleb koostada vastav projekt;

9. Hoolduskavaga esitada olemasolevate ajalooliste hoonete ja rajatiste (aktsentide) säilitamise ja eksponeerimise võimalused;
10. Hoolduskavaga ei saa projekteerida parki uusi hooneid, rajatisi ja inventari. Selleks tuleb koostada projekt;
11. Dendroloogiline inventeerimine kehtib 5 a. peale koostamist.
12. Kurisoo mõisa pargi rekonstrueerimisprojektide koostamisel tuleb kaasata maastikuarhitekt, kes omab kutsetunnistust (vähemalt volitatud maastikuarhitekt, tase 7) ja muinsuskaitse tegevusluba maastikuarhitektuursete objektide projekteerimisel;

4. Hooldustööd

4.1. Hooldustööde üldised põhimõtted

Hooldustööde teostamise esmaseks eesmärgiks on mõisa pargi seisundi hoidmine ja parandamine. Hooldustööd sisaldavad peamiselt hooldusraiete (võrahoolduse ning loodusliku uuenduse ja väheväärtuslike puude likvideerimise) teostamist. Läbiviidavad raied teostatakse eelkõige lähtuvalt säilitatavatele väärtuslikele isenditele ning gruppidele (puistutele) kasvuruumi tagamiseks, erinevate ajalooliste pargiosade taastamiseks ja säilitamiseks (sh ajaloolise pargi kompositsiooni, struktuuri, teljelisuse, vaadete, aktsentide, hoonete, rajatiste, avatud, poolavatud ja suletud alade esile toomiseks). Saavutatud eesmärgi säilitamiseks peab peale esmast hooldust järgnema alade regulaarne ja asjakohane hooldus. Teiseks regulaarseks hooldustööks on avatud alade niitmine avatuse säilitamiseks ja vaadete hoidmiseks. Arvestades iga-aastast regulaarset hooldust Kurisoo mõisa pargis, ei vaja see väga suuremahulist esmast hooldust, vaid analoogset järjepidavat hooldust ka edaspidi, kus suuremat tähelepanu tuleb pöörata ka põõsastele ja põõsastikele.

4.2. Hoolduspiirkonnad

Täpsed hooldustööde mahud ja nende tähtsus (eelisjärjestus) on koondatud tegevuskava tabelisse (vt tabel 5). Pargiosad, kus tuleb vastav hooldus läbi viia, on märgitud joonisel (vt joonis 1) ja kirjeldus hoolduspiirkondade tabelis (vt tabel 2).

Tabel nr 2 - Hoolduspiirkonnad

Ala nr.	Ala nimetus vastavalt ala nr-le (vt joonis 1)	Pindala m ²	Märkused
1	Pargi esinduslikumad alad / sagedase hooldusega alad / avatud ja poolavatud alad (esiväljak, osa tagaväljakust, mõisa peahoone ja aida ümbrusesse jäävad alad)	21970	Alalt niita regulaarselt muru. Puittaimede osas on tarvis teostada puude võrahooldust – eemaldada kuivad harud, (suured) kuivanud oksad, murdunud, lahtised oksad ja tüükad. Likvideerida võsud, noorendik olemasolevate ja perspektiivsete puude võrade ulatuses. Põõsad ja põõsastikud puhastada isetekkelistest puude võsudest, umbrohost. Likvideerida juurevõsud. Vanade puude ja likvideeritavate puude kannud freesida. Vastavalt joonisele 1 ja tabelile 3 teostada puude raied ning tabelile 4 võra hooldusloikused, mille tulemusel on alal vähem ohtlikke murduvaid puid ja oksi ning väärtuslikumatel puudel rohkem kasvamisruumi.

Ala nr.	Ala nimetus vastavalt ala nr-le (vt joonis 1)	Pindala m ²	Märkused
			Hooldada regulaarselt sõiduteid ja platse (pühkida lehti, koristada lund, teha vajadusel teekatte parandusi). Hooneid ja rajatisi ning nende ümbrust regulaarselt hooldada.
2	Pargi looduslikumad alad / vähese hooldusega alad / suletud alad (pargi servaalad – pargi kirdeosa, põhja- ja loodeserv, pargi lääne- ja loodeosa)	13030	Alalt niita regulaarselt heina. Puittaimede osas on tarvis teostada puude võrahooldust – eemaldada kuivad harud, (suured) kuivanud oksad, murdunud, lahtised oksad ja tüükad. Likvideerida võsa, võsud, noorendik olemasolevate ja perspektiivsete puude võrade ulatuses. Põõsad ja põõsastikud puhastada isetekkelistest puude võsudest, umbrohost. Likvideerida juurevõsud. Vanade puude ja likvideeritavate puude kannud freesida. Vastavalt joonisele 1 ja tabelile 3 teostada puude raied ning tabelile 4 võra hooldusloikused, mille tulemusel on alal vähem ohtlikke murduvaid puid ja oksa ning väärtuslikumatel puudel rohkem kasvamisruumi. Olemasolevad halvas seisukorras hooned ja rajatised lammutada, taastada või rekonstrueerida, mille kohta tuleb eelnevalt koostada projekt. Hooneid ja rajatisi ning nende ümbrust regulaarselt hooldada.

4.3. Raied

Pargi hooldustööde üldiseks eesmärgiks on tagada pargi säilimine hooldusvõtete abil, st eemaldada looduslik uuendus (enamasti tüve läbimõõduga alla 8 cm) vanade pargipuude ümbrusest ja puistu alalt, puhastada säilitatavate puudegruppide alused võsast, eemaldada ehitistele ja inimestele ohtlikud puud.

Perspektiivses kasvukohas olevad isetekkelised kuni 8 cm rinnasdiameetriga puud, mis on elujõulised ja dekoratiivsed, säilitada - üksikult või grupis!

Kurisoo mõisa pargi esinduslikemaid alasid (avatud, poolavatud alad, pargi esiväljak ja osa tagaväljakust, mõisa peahoone ja aida ümbruses olevad alad) on järjepidevalt hooldatud, võsa ei esine, võsused esineb põõsastikes vähesel määral. Osade puude tüvede ümbruses esineb võsused ja/või noorendikku. Vähem hooldatud kohad on pargi suletumatel aladel (pargi kirdeosa, põhja- ja loodeserv, pargi lääne- ja loodeosa), kus on tihedam puistu, suuremad puuderühmad. Suletud aladel esineb võsastunud põõsastikke, murdunud tüvede ja harudega puid.

Vastavalt koostatud dendroloogilisele hinnangule (vt *Kurisoo mõisa pargi*

dendroloogiline hinnang, Loovmaastik OÜ, 2020 a. töö nr 140DI19) kuuluvad antud hoolduskavaga likvideerimisele: surnud puud (V väärtusklass); väheväärtuslikud ja olulised puud ning põõsad (III ja IV väärtusklass), mis segavad olulisemate ja väärtuslikumate puittaimede kasvu, on haiged, varjavad vaateid ja on mittedekoratiivse väljanägemisega (vt lk 67 tabel 3 - *Raiutavad puud*). Säilitada tuleb väärtuslikud ja väga väärtuslikud puud (I ja II väärtusklass).

Kuigi olemasoleva kõrghaljastuse seisukord on hea, tuleb seal läbi viia hooldusraiet. Liiga lähestikku kasvavate puude hulgast tuleb likvideerida vähem väärtuslikumad ning haiged puud, samuti kuivanud nooremad ja vähemdekoratiivse võraga puud. Likvideerida tuleb puudelt kuivanud, lahtised, murdunud oksad ja tüükad. Raiete tegija peab omama varasemat kogemust puude raiete teostamisel metsas või pargis ja oskama puid likvideerida nii, et ülejäänud pargis säilivad puud ning ehitised kahjustada ei saaks. Pargis ei tohi raieid teha metsanduslikus mõistes. Vösaraieks ja säilitamist mitteväärvate pargipuude eemaldamiseks on sobivaim aeg lehtedeta periood, kui linnud ei pesitse (sügisest kevadeni); kevaditi ja suvel kahjustavad raietööd lisaks lindude-loomade häirimisele ka rohttaimestikku ja pargipinnast. Lehtpuude ja -põõsaste raieks on sobivaim aeg augustis-septembris, sel ajal raiumine nõrgestab puujuuri ning uued võsud kas ei teki või on vastuvõtlikud talvekülmadele. Raied tuleks läbi viia järkjärgult, sest äkiline valgustingimuste muutmine ei mõju puudele hästi, samuti võivad allesjäävad puud muutuda tuulehellaks. Esimeses etapis raiuda murdumisohtlikud puud, mille murdumisohtlikkust ei ole võimalik ka sidumisega vähendada (vt tabel 3). Vösaist puhastatud alasid tuleb pärast kändude freesimist regulaarselt niita, sest vastasel juhul mõjub lehtpuude eemaldamine neid noorendavalt ning hiljem on võsa kasv veel lopsakam. Pärast võsalõikust tuleb raiejäätmed alalt ära viia; põletamine puude all või pargimurul ei ole lubatav. Likvideeritavate puude seas on ka suure rinnasdiameetriga puid, kuid neil on kas seenhaigus ja/või tüvemädanik, mistõttu nende puude kände mitte säilitada. Ajaloolist väärtust mitteomavate puude kändud, mis segavad niitmist, tuleb kännufreesi abil eemaldada; kändude juurimist tuleb vältida, sest sellega kaasneb kahju ümbritsevatele puudele (põhiliselt juurte vigastamine) ja murupinnale. Juhul, kui mõne väärtusliku või väga väärtusliku kõrges eas puu tervislik seisund hakkab järgnevate aastate jooksul väliste tunnuste järgi järsult halvenema, oleks soovitatav enne raiumist teha resistograaf- või

tomograafuuringud, et hinnata puude murdumisohtlikkust lähiajal. Juhul, kui puu tüve sisemus on 1/3 osas elujõus ja tugev (peamiselt just tüve välispinna osas) võib puu üldjuhul säilitada.

Tabel nr 3 – Raiutavad puittaimed ja mitmeharuliste puude puhul peenemate harude likvideerimine, puudegruppides peenemate tüvedega puude likvideerimine

Jrk. nr.	Puittaimede nimi	Hindamise objekt	Rinnas- diameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljas- tuslik väärtus	Märkused, raie põhjused	I etapis raiutavad puud
38	hrl saar	puu	48	16	5	5	100% kuiv, tüvi lõhenenud, ohtlik, likvideerida	X
43	hrl jalakas	puu	27&14&13 &12	17	12	3	tüvi veidi viltu, peenemad harud likvideerida	
67	hrl vaher	puu	30&30&36&5	23	12	3	noor võsu likvideerida	
76	hrl saar	puu	36&44	27	16	3	suured kuivanud oksad, 15% kuiv, tüve kõrvalt likvideerida h toominga noorendik	
119	hrl toomingas	puu	7	6	4	4	likvideerida	
120	hrl vaher	kännuvõsu	4	5	4	4	likvideerida	
133	hrl tamm	puu	31	19	4	5	100% kuiv, likvideerida	X
193	hrl pihlakas	puu	18	8	4	4	kasvab väärtuslikemate puude võras, likvideerida	
213	magus kirsipuu	7 puud	12,9,8,5,11, 10,10,11	6 kuni 8	3 kuni 5	3	alla 8 cm rinnsdia-meetriga tüved likvideerida	

Jrk. nr.	Puittaime nimi	Hindamise objekt	Rinnas-diaameeter (diaameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljas-tuslik väärtus	Märkused, raie põhjused	I etapis raiutavad puud
214	magus kirsipuu	8 puud	9,11,9,12,8,8,10&9,12	6 kuni 8	3 kuni 5	3	alla 8 cm rinnsdia-meetriga tüved likvideerida	
215	kreegipuu	8 puud	10,10,9,6&4,9,9,10,8	6 kuni 8	3 kuni 5	3	alla 8 cm rinnas-diaameetriga tüved likvideerida	
258	hrl kuusk	puu	13	10	4	3	võras kasvav noor kuusk likvideerida	
339	hrl vaher	puu	49&67	26	15	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, seenhaigus, ohtlik, likvideerida, tüvi õõnes	X
364	hrl vaher	puu	49	21	12	4	25% kuiv, suured kuivanud oksad, seenhaigus, likvideerida, õhuliin läbib võra	X
414	hrl vaher	puu	32,21	4	5	5	tüved ära lõigatud, seenhaigus, 100% kuiv, likvideerida	X
419	raag-remmelgas	puu	29	7	4	5	tüvi murdunud, 100% kuiv, suured kuivanud oksad, likvideerida	X

Kurisoo mõisa pargi uuritud alal tuleb esimeses järjekorras raiuda 6 surnud ja murdumisohtlikku puud. Seejärel raiuda 10 puud, mis segavad väärtuslikumate puude kasvu (kasvavad liiga tihedalt). (vt joonis 1 – *Hooldusplaan*)

4.4. Puudegruppide, põõsaste ja hekkide hooldus

Olemasoleva kõrghaljastuse seisukord on rahuldav. Kõrghaljastuse hooldustihedust tuleb tõsta. Seni on liiga harva läbi viidud hoolduslõikust (peamiselt kuivanud okste likvideerimine puudelt).

Põlise üksikpuu, puuderühma hooldamisel on võtmesõnadeks puu kasvutingimuste, sh valgustingimuste parandamine, ohutus inimestele ja puude eksponeerimine. Ohutuse seisukohalt on kõige olulisem alustada hooldamist just teede ääres kasvavatest puudest.

- puudel tuleb igal aastal üks kord üle vaadata võrad ning vajadusel teostada probleemsete puude võrahooldus – likvideerida kuivanud ja murdumisohtlikud suured oksad (vt lk 71 tabel 4);
- puutüvede lahtised õõnsused puhastada neisse kogunenud prahist (sh puulehed);
- eemaldada koorevigastustel kuivanud kooretükid, et soodustada kalluse arenemist;
- eemaldada rebenditest puidukiud, oksatüükad jne, et soodustada vigastuste paranemist;
- põõsastel tuleb vähemalt kord aastas teostada ülevaatus ja vajadusel viia läbi võrahooldus;
- **põõsastel tuleb vajadusel teha noorenduslõikus põõsaste dekoratiivsuse hoidmiseks või suurendamiseks, noorenduslõikust (kogu põõsa ulatuses 5-10cm kõrguselt maapinnast) ei tohi teha kõigi pargi põõsastele üheaegselt, vaid jaotada pargi põõsatike alad mõtteliselt kolmeks erinevaks piirkonnaks ja teha ca 5 aastase vahega igas piirkonnas põõsaste noorenduslõikus järgneva 10 aasta jooksul;**
- põetavaid hekke pügada üldjuhul kaks korda suveperioodil;
- regulaarselt (vähemalt üks kord aastas) tuleb põõsamassiivide servaalasid niita, et vältida põõsastike ulatuslikku levimist murualale ja teedele, põõsamassiividest tuleb välja lõigata sinna kasvanud lehtpuude looduslik uuendus; vajadusel tuleb põõsamassiivide tühjaks jäänud keskosadesse

siirdada noori taimi põõsamassiivide servaaladelt (võib teostada aprilli lõpust mai keskpaigani);

- puude alust piirkonda regulaarselt niita vähemalt kord vegetatsiooniperioodi jooksul, et välistada soovimatu loodusliku uuenduse teke ja areng.

Puude-põõsaste võrahooldustööd tuleb tellida arboristi kutsetunnistust ja vana pargi puude võrahoolduse töökogemust omavalt spetsialistilt. Puudealuste trimmeriga hooldamisel tuleb tagada puude tüvede kaitse, eriti noortel puudel, millele pole tekkinud korpa. Murdumisohtlikud puud, mida on võimalik säilitada, tuleb toetada, kasutades selleks ettenähtud spetsiaalseid bandaaže ja toestikke, mille võib paigaldada vaid vastava kogemusega spetsialist. Toestamist (sidumist) vajab ainult üks puu vastavalt jrk nr-le 425 (vt ka lk 71 tabel 4). Eelnimetatud puul on oht, et üks harudest võib murduda. Toestamist (sidumist) tuleb kaaluda üldiselt erandjuhul eraldi, kui:

- säilitatava puu mehaaniline tugevus, asend ja morfoloogilised omadused võimaldavad puu toestamise;
- säilitatav puu on üksikpuuna olulise koduloolise, looduskaitse- või muinsuskaitseväärtusega ja puu üldiselt on elujõuline;
- säilitatava puu rinnasümbermõõt on üle 3 m ja puu üldiselt on elujõuline;
- puu on elupaigaks kaitsealustele liikidele ning puu seisund võimaldab toestamist.

Toestatud puu peab olema turvaline pargi kasutajatele ja tema varale, hoonetele, teistele puudele ja pargis olevatele objektidele.

Allolevas tabelis on toodud vastavalt dendroloogilisele hinnangule need puittaimed, mis hoolduskava kohaselt säilivad, kuid vajavad kohest hooldust, kuna võras esineb kas väga palju kuivanud oksi, suuri kuivanud oksi või murdunud ja lahtiseid oksi. Kõik, mis on kirjeldatud “Märkused/hoolduskirjeldus” lahtris, tuleb antud puittaimede puhul ka teostada. Näiteks, kui on kirjeldatud, “15% kuiv, võsastunud jne”, tuleb see kuivanud osa, võsa jne puittaimelt eemaldada.

Tabel nr 4 – Esmast tähelepanuväärsemat hooldust vajavad puittaimed

Jrk. nr.	Puittaimeniimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
3	hrl vaheer	puu	49	13	12	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi veidi viltu
18	hrl vaheer	puu	32	13	12	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi viltu
22	hrl saar	puu	50	23	14	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi veidi kaldu
24	hrl saar	puu	48&53	25	18	3	20% kuiv, suured kuivanud oksad
40	hrl vaheer	puu	31	21	10	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
60	hrl saar	puu	49	21	13	3	tüvi viltu, 20% kuiv, suured kuivanud oksad
74	hrl vaheer	puu	33	24	6	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad
87	hrl vaheer	puu	47	24	14	3	tüvi hargnemiskohast lõhenenud, ohtlik, tüvi viltu
101	hrl saar	puu	40	27	12	3	suured kuivanud oksad
105	hrl saar	puu	46	24	8	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad, juurekaelal seenhaigus

Jrk. nr.	Puittaimenimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
106	hrl saar	puu	32	25	7	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
109	hrl saar	puu	29	24	7	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
114	hrl saar	puu	31	23	6	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
115	hrl saar	puu	25&33	25	13	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
122	hrl saar	puu	42	25	12	3	suured kuivanud oksad, 10% kuiv
124	hrl saar	puu	49	27	10	3	20% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi õõnes, tüvemädanik, seenhaigus
125	hrl saar	puu	52&36	28	13	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, seenhaigus
127	hrl saar	puu	42	25	12	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
129	hrl saar	puu	54	25	16	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad, juurekaelal seenhaigus
131	hrl saar	puu	49	27	14	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad, juurekaelal seenhaigus

Jrk. nr.	Puittaime nimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
132	hrl tamm	puu	44	23	10	3	20% kuiv, suured kuivanud oksad, võra ühepoolne, tüvi viltu
135	hrl tamm	puu	52	29	16	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi viltu
137	hrl tamm	puu	43&40	28	17	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
143	hrl vaher	puu	19	20	5	4	15% kuiv, suured kuivanud oksad
144	hrl vaher	puu	27	22	6	3	20% kuiv, suured kuivanud oksad
157	hrl pärn	puu	58	29	14	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
164	hrl pärn	puu	76	20	10	3	latv murdunud, murdunud osa ripub ohtlikult tüve küljes, ohtlik
184	hrl tamm	puu	50	28	14	2	20% kuiv, suured kuivanud oksad
185	hrl pärn	puu	38	24	12	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad, võsud ümber tüve
194	hrl pärn	puu	26&31	23	14	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad, tüve ümber toominga võsa

Jrk. nr.	Puittaime nimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
196	hrl tamm	puu	52	25	14	2	20% kuiv, suured kuivanud oksad
199	hrl tamm	puu	30	23	8	3	kõvera- tüveline, võras palju murdunud oksi
200	hrl tamm	puu	43	26	8	3	kõvera- tüveline, võras palju murdunud oksi, 15% kuiv
202	hrl tamm	puu	46	23	10	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad
203	hrl tamm	puu	53	24	13	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
205	hrl tamm	puu	43	26	10	3	25% kuiv, suured kuivanud oksad
206	hrl tamm	puu	48	29	14	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
218	hrl vaher / hrl saar	puu	41 / 48	27	18	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad
222	hrl saar	puu	32&35	23	10	4	40% kuiv, suured kuivanud oksad
223	hrl saar	puu	50	26	10	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, juurekaelal seenhaigus
224	hrl vaher	puu	40&50	28	16	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad, üks haru veidi viltu

Jrk. nr.	Puittaimeniimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
230	hrl vahter	puu	50	18	13	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
231	hrl vahter	puu	53	26	13	3	5% kuiv, suured kuivanud oksad, juurekaelal kasvab noor võsu, seenhaigus
233	hrl pihlakas	puu	26	10	8	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad
241	hrl vahter	puu	54	27	16	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad, tüve küljes pesunõõr
249	hrl tamm	puu	67	26	16	2	5% kuiv, suured kuivanud oksad
251	hrl vahter	puu	98	27	15	3	tüvi harude hargnemiskohast pragunenud, seenhaigus, ohtlik, tüve kõrval kurdlehine kibuvits
254	hrl tamm	puu	92	25	18	1	5% kuiv, suured kuivanud oksad
263	hrl tamm	puu	60&17&16&20&28&32	26	15	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad
264	hrl vahter	puu	50	24	15	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
270	hrl vahter	puu	28	21	8	3	5% kuiv, suured kuivanud oksad

Jrk. nr.	Puittaimeniimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
274	arukask	puu	56	28	18	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi veidi viltu, õhuliin läbib võra, tüve kõrval sirel
276	euroopa lehis	puu	81	32	15	1	15% kuiv, suured kuivanud oksad, linnupesavõras
277	euroopa lehis	puu	46	22	10	2	15% kuiv, suured kuivanud ja lahtised oksad võras
278	euroopa lehis	puu	41	18	10	2	5% kuiv, suured kuivanud ja lahtised oksad võras
279	euroopa lehis	puu	80	29	16	1	10% kuiv, suured kuivanud ja lahtised oksad võras
297	hrl vaher	puu	71	26	17	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
301	hrl vaher	puu	34&34&29	23	16	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad võras
316	hrl saar	puu	55	23	12	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad
318	hrl vaher	puu	39	16	10	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
320	hrl saar	puu	55	25	12	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad võras, tüvi veidi viltu

Jrk. nr.	Puittaime nimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
324	hrl vaher	puu	42	27	13	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
325	hrl vaher	puu	30&56	28	14	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
326	hrl vaher	puu	74	31	16	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad, seenhaigus
332	hrl tamm	puu	67	19	15	3	25% kuiv, suured kuivanud oksad
333	hrl tamm	puu	68	26	20	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad
338	hrl tamm	puu	51	23	14	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
343	hrl saar	puu	66	28	15	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi veidi kõver ja viltu
344	hrl tamm	puu	36	16	9	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad, võra ühepoolne
345	hrl tamm	puu	57	26	13	2	20% kuiv, suured kuivanud oksad
346	hrl vaher	puu	24	18	7	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
347	hrl pärn	puu	49	27	15	2	5% kuiv, suured kuivanud oksad, tüve läheduses kasvab h sireli põõsas

Jrk. nr.	Puittaime nimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
348	hrl saar	puu	58	29	15	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi tee poole viltu
349	hrl saar	puu	48	25	10	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad
350	hrl saar	puu	68	29	14	3	20% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi tee poole kaldu, tüve ümber noored võsud ja aedkarusmarja põõsas
352	sookask	puu	52	25	13	3	20% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi viltu
353	hrl saar	puu	98	23	18	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad, ulatuslik tüvekahjustus-ja tüvemädanik
356	hrl vaher	puu	50	12	10	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad, tüvi veidi viltu, kasvab kiviaia peal
357	hrl saar	puu	27	12	4	5	50% kuiv, suured kuivanud oksad
358	hrl saar	puu	33&27&34	14	10	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad
359	hrl saar	puu	28&35	15	10	3	15% kuiv, suured kuivanud oksad

Jrk. nr.	Puittaimeniimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
360	hrl saar	puu	31	16	8	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
363	hrl saar	puu	18	9	3	5	100% kuiv, tüve ümber kasvab h toominga noorendik
369	hrl vaheer	puu	30	22	10	3	5% kuiv, suured kuivanud oksad, tüve läheduses kasvab h sireli põõsas
370	hrl vaheer	puu	31&31&41	21	14	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, tüve kõrval kasvab põisenelas
372	raag-remmelgas	puu	35	23	10	5	50% kuiv, juurevõsud, likvideerida
392	hrl vaheer	puu	78	25	16	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad, seenhaigus
394	hrl haab	puu	50	27	12	3	20% kuiv, suured kuivanud oksad
395	hrl haab	puu	41	24	10	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
397	hrl haab	puu	34	26	8	4	25% kuiv, suured kuivanud oksad, seenhaigus
401	hrl haab	puu	46	28	12	3	20% kuiv, suured kuivanud oksad
402	hrl haab	puu	36	27	10	3	suured kuivanud oksad, 15% kuiv

Jrk. nr.	Puittaime nimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
403	hrl haab	puu	33	25	6	3	suured kuivanud oksad, 15% kuiv, võra ühepoolne
404	hrl haab	puu	46	27	11	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
406	hrl vaher	puu	48	25	13	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, kasvab kiviaia peal
407	hrl vaher	puu	64	28	18	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad
425	hrl vaher	puu	52&60	31	16	3	tüvi hargnemiskohas õõnes, tüvemädanik, harude murdumisoht, kaaluda harude sidumist, 15% kuiv
428	hrl vaher	puu	50	31	14	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad
433	hrl vaher	puu	50	31	13	2	5% kuiv, suured kuivanud oksad
436	hrl tamm	puu	47	22	12	2	5% kuiv, suured kuivanud oksad
437	hrl tamm	puu	50	28	14	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
438	hrl vaher	puu	55	23	12	2	5% kuiv, suured kuivanud oksad

Jrk. nr.	Puittaimeniimi	Hindamise objekt	Rinnasdiameeter (diameeter 1,3 m kõrguselt maapinnast)	Kõrgus / Kõrguste vahemik (m)	Võra suurim läbimõõt (m)	Haljastuslik väärtus	Märkused, hoolduskirjeldus
443	hrl pärn	puu	47	24	10	2	5% kuiv, suured kuivanud oksad
445	hrl pärn	puu	53	27	12	2	10% kuiv, suured kuivanud oksad
449	hrl vaheer	puu	46&30	18	12	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, tüved hoone poole kaldu, võrad ühepoolised, puu võib hoone jaoks ohtlik olla
453	hrl tamm	puu	48	21	10	3	võra ühepoolne, 30% kuiv, suured kuivanud oksad
456	hrl tamm	puu	48	18	10	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad, võra ühepoolne
458	hrl vaheer	puu	57&50	25	14	2	15% kuiv, suured kuivanud oksad, seenhaigus
462	hrl saar	puu	48	18	12	3	10% kuiv, suured kuivanud oksad, juurevõsu

Kurisoo mõisa pargi uuritud alal tuleb esmast tähelepanuväärsemat hooldust (esimese aasta jooksul ehk perioodil 2020-2021) teha 109-le puittaimi ühikule, kus on hooldust vajavaid puid kokku 110. Seejärel vajavad hooldust (esimese kahe aasta jooksul ehk perioodil 2020-2022) 91 puittaimi ühikut, kus on hooldust vajavaid puid kokku 90 ja põõsastikke 1. Kõige viimaseks jätta hooldusvajadus (peale teist

aastat ehk perioodil 2022-2029) 251 puittaime ühikul, kus puid on 225, noorendikke 3, põõsastikke 8, põõsaid 34, põetavaid hekke 1, vabakujulisi hekke 1.

4.5. Pargi avatud, poolavatud ja suletud alade hooldus

Suletud aladel (vt lk 83 skeem 20) on vajalik vähem väärtuslikumate puittaimede (noorendik, võsud) likvideerimine, et parandada väärtuslikemate ja täiskasvanud puittaimede kasvutingimusi. Poolavatud alasid (vt lk 83 skeem 20) tuleb lisaks noorendiku ja võsude likvideerimisele ka niita. Niitmise tihedus jätta samaks.

Kurisoo pargi avatud alade (vt lk 83 skeem 20) murualad on kogu ulatuses ühtlaselt hästi niidetud ja hooldatud. Säilitada senine niitmissagedus. Kuna murualadel kasvab ka puid, siis tuleb peale niitmise ka lehti riisuda. Lehtede põletamine pargis on keelatud.

Eraldi tähelepanu tuleb pöörata niitmise kvaliteedile. Kõige suuremaid probleeme toob endaga kaasa liiga suurte (raskete) masinate kasutamine ja trimmerdamine. Niiske või õrna pinnase puhul ei tohi kasutada raskeid masinaid, mis lõhuvad murupinda, jättes endast maha sügavad jäljed. Rööbaste tasandamine lõhub murukamarat omakorda ja selle taastumine võtab kaua aega. Trimmeriga niites ei tohi vigastada säilitamisväärsete puutüvede koort. Puuvõrade all tuleb niita kõrgemalt, seal on sageli puujuured üles kerkinud.

- hooldatav suletud ala
- hooldatav poolavatud ala
- hooldatav avatud ala
- hooldatava ala piir

Skeem 20. Kurisoo mõisa pargi hooldatavad suletud, poolavatud ja avatud alad, skeemi koostamisel on kasutatud Kurisoo mõisa pargi geodeetilist alusplaani (EIK Infrakonsult OÜ, 2019. a. töö nr GIK-1910-01, täpsusastmega M 1:500).

4.6. Vaadete hooldus

Vaated annavad pargile avaruse ja lisamõõtme. Mõisa pargi uuritud ala piiritlevad kohalikud teed. Piki Pargi tänavat avanevad kitsad vaated, mida suunavad ühelt poolt tänava ääres kasvavad alleepuud ja teiselt poolt pargiruumis kasvavad puud. Pargi tänavalt Staadioni tänavale on vaade, mida suunavad ühes tänava servas olev puuderivi ja teises servas pargipuude grupid. Pargi tänavalt on vaade ka Kurisu tänavale. Pargi ja Kurisu tänavalt avanevad vaated ajaloolistele mõisaansamblisse kuulunud hoonetele. Pargi, Kurisu ja Staadioni tänav on ajaloolised teesihid. Uuritud alaga piirnevate tänavate ja uuritud ala läbiva tänava ääres olevate puude võrade hooldusloikudel tagada okstevaba ruum maapinnast 4,6 m kõrguseni tee kohal (kui lumeraskuse all peenemad oksad vajuvad allapoole, siis on soovitatav jätta tee kohale 5 m okstevaba ruumi). Kohtades, kus ajaloolised teesihid on tajutavad ajaloolistest puuderividest pärinevate puude ja/või piirdemüüri varemete järgi (pargi kirdenurgast kuni esiväljakust põhja poole jääva karjalaudani, pargi esiväljaku kirdeservas, pargi

tagaväljakul Staadioni tänava ja külmkambrina kasutuses oleva hoonega krundi vahelisel alal), jätta nn mõttelise tee ääres olevate puude võrade hoolduslõikusel okstevaba ruum maapinnast 2,5 m kõrguseni nn mõttelise tee kohal (kui lumeraskuse all peenemad oksad vajuvad allapoole, siis on soovitatav jätta nn mõttelise tee kohale 3 m okstevaba ruumi). Nii säilib ja paraneb pargiruumi sisemuse vaadeldavus parki piiritlevatele teedele.

Avatud ja poolavatud alad hoida regulaarselt hooldatuna ka edaspidi, et säiliks olemasolevad vaated nii pargis sees ajalooliselt olulistele pargiosadele nagu esiväljak ja pargielementidele (mõisa peahoone ja kõrvalhooned) kui ka tänastest pargi krundipiiridest väljapoole jäävatele ajalooliselt mõisaansamblisse kuulunud hoonetele. Suletud aladel (pargi põhjaosa, loodeserv, lääneosa) säilitada täiskasvanud ja väärtuslikemate puude võrade ulatuses nooremad vähemväärtuslikumad puud (noorendik, võsud) ja põõsastikud, mis võtavad kinni põhja, lääne ja loode tuuled, et pargis sees oleks tuulevaiksem. Vaadete hooldamise eesmärk on tagada objekti (mälestise vms) või selle eriosade vaadeldavus. Hoolduskavas säilitatavad ja taastatavad vaated on esitatud skeemil 16 (lk 34) ja joonisel 1 – *Hooldusplaan*. Vaadete hoidmiseks tuleb vaatesektorid hoida isetekkelistest ja väheväärtuslikest puudest puhtana. Peale väheväärtuslike puude (noorendik, võsud) ja vajadusel väärtuslike puude okste likvideerimist jätkata vaatesektori regulaarset niitmist ja vajalikus ulatuses puu võra alumise osa okstevaba hoidmist.

4.7. Teede ja platside hooldus

Uuritud ala edelaserva jääb kruusakattega Staadioni tänav. Ala piirneb lõuna- ja kagupoolsest küljest asfaltkattega Pargi tänavaga. Pargi tänava serva jääb ka veidi kruusakattega ala (pargi tagaväljaku lõunaservas). Pargiala läbib asfaltkattega Kurisu tänav. Pargi tänavalt haruneb pinnastee, mis viib mõisa pargi esiväljakule. Alal asuvad ka asfaltkattega platsid. Üks asfalteeritud plats on ümber külmkambrina kasutusel oleva hoone. Teine asfaltplats paikneb mõisa aidast põhja-kirde poole jääval alal. Asfaltkattega teede osas teostada jooksvat hooldus- ja remonttöid. Hooldada asfaltkattega teede servasid, et murukamar ja sammal ei hakkaks asfaldi

peale kasvama. Pinnastee hooldus seisneb eelkõige teepinna kuiva ja puhtana hoidmises, teeäärte hoolduses, umbrohist puhtana hoidmises (köplamises). Kruuskattega tee ja teeääre hoolduse eesmärk on takistada teede rohtumist ja see seisneb põhiliselt köplamises ja „laialivalguvate” teeäärte parandamises murumätastega. Teedesse ja platsidesse tekkivad augud parandada platsi-/teekattega samaväärse materjaliga.

Kogu pargialal on soovitatav olemasoleva asfaltkatte asemele paigaldada vähemalt osaliselt sobivamaid katendeid (sõelme- või kruuskate, intensiivsema kasutusega kohtades ka kivilillutis), kuid selle teostamiseks tuleb koostada projekt. Projektiga selgitatakse välja lisaks täpne ajalooline teede asukoht, laius ja katend ning selle võimalik muster. Suuremate rekonstrueerimistööde, sh teede vertikaalplaneerimise, katendi vahetamise, nõvade planeerimise, valgustuse paigaldamise jms jaoks on vaja koostada projekt.

4.8. Pargi rajatiste hooldus

Kaks korda aastas (kevad, sügisel) üle vaadata pargis olevad rajatised (valgustid, salvkaevud, liiklusmärk, jne), mille puhul viia vajadusel läbi jooksvaid remondi- ja puhastustöid. Valgustite puhul vaadata, kas postid on terved, lambid töökorras. Kontrollida, kas salvkaevud on ohutud (sissekukkumisoht)- kaevu avaus peab olema kaetud (nt tervete puitlaudadega vm). Liiklusmärk peab olema piisava kauguse tagant märgatav ja arusaadav (porist puhas, puuoksad ei varjaks ja halvendaks loetavust).

4.9. Prügi koristamine

Tihedama puistuga servaaladel, kus ei käida, kaasneb tihti prügistamine. Kurisoo mõisa pargi uuritud alal leidub prügi (peamiselt olmeprügi, näiteks klaaspudelid-ja purgid, portselannõud, koerakuut jne). Prügistatud alad on pargi tagaväljaku loodeservas asuva tall-lauda/karjalauda varemete sees ja ümber, moonakamatemaja (praegune elamu) ja pargi esiväljaku vahelisel alal. Hooldust vajavatel aladel koristada ära prügi. Prügi seas leiduvad esemed võivad tekitada

vigastusi (klaasikillud jne) ja takistada hooldustööde tegemist (hoolduslõikuse- ja raie teostamine ja tekkivate jäätmete äravedu jne).

4.10. Hoolduskava rakendamise tulemuslikkus

Uue kava koostamisega alustada käesoleva kava kehtivusperioodi viimasel aastal. Kava kehtivusperioodi keskel (5. või 6. aastal) ja viimasel aastal teha ülevaatus tehtud töödest ja hinnata kava rakendamise tulemuslikkust. Pargi hooldus loetakse tulemuslikuks, kui hooldusperioodi lõpus on pargi struktuur ja väärtused säilinud ning väärindatud:

- Avatud pargialade pindala (0,73 ha) ja poolavatud pargialade pindala (0,94 ha) ei ole vähenenud ja neid hooldatakse regulaarselt;
- Suletud pargialade pindala (1,23 ha) ei ole suurenenud, likvideeritakse vähem väärtuslikumad puittaimed (noorendik, võsud),
- Põõsad ja põõsastikud on võsudest puhastatud ning neid hooldatakse regulaarselt;
- Vastavalt käesoleva hoolduskava tabelile 3, 4 ja 5 on teostatud raied, võrahooldus.

4.11. Tegevuskava 2020-2029

Tabel 5 - Tegevuskava

Nr.	Töö nimetus	Tegevuse tüüp	Ühik	Maht	Tähtsus	Maht									
						2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
1	Pargi avatud ja poolavatud alade niitmine	Hooldus	m²	16700	I	10x	10x	10x	10x	10x	10x	10x	10x	10x	10x
2	Suletud alade niitmine	Hooldus	m²	12300	I	10x	10x	10x	10x	10x	10x	10x	10x	10x	2x
3	Puude likvideerimine kogu pargi alt	Taastamine	tk	16	I	x (6 surnud ja ohtlikku puud kogu pargialal koos kändude freesimisega ja muru taastamisega)	x (10 puud) kändude freesimisega ja muru taastamisega)								
4	Puuvõrade esmane hooldus (kuivanud ja murdumisohtlike okste eemaldamine) ja põõsaste esmane hooldus kogu pargialal	Hooldus Sidumine	tk	451 (puittaime ühikut) 1 (puu)	I	x (109 puittaime ühikut sh 110 puud)	x (91 puittaime ühikut sh 90 puud, 1 põõsastik)	x (251 puittaime ühikut sh 225 puud, 3 noored, 8 põõsastikku, 34 põõsast, 1 põetav hekk, 1 vabakujuline hekk)							
5	Puuvõrade iga-aastane ülevaatus ja vajadusel hooldus (kuivanud ja murdumisohtlike okste eemaldamine)	Hooldus	tk	427 (puittaime ühikut sh 425 puud, 3 noored)	I				x	x	x	x	x	x	x

Nr.	Töö nimetus	Tegevuse tüüp	Ühik	Maht	Tähtsus	Maht									
						2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
6	Põõsaste ja hekkide hooldus (sh noorenduslõikus)	Hooldus	tk	45 (puit- taime ühikut sh 9 põõsas- tikku, 34 põõsast, 1 põetav hekk, 1 vaba- kujuline hekk)	I	x				x					x
7	Põõsamassiivide hooldus (Hooldusplaani ala tähistatud „hooldust vajav põõsastikega ala, sh noorenduslõikus)	Hooldus	m²	9940	I	x				x					x
8	Asfaltkattega teede ja platside hooldus	Hooldus	m²	3610	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
9	Kruusakattega teede hooldus	Hooldus	m²	425	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10	Pinnasteede hooldus	Hooldus	m²	190	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
11	Pargi rajatiste (nt salvkaevud, valgustid, liiklusmärk) hooldus	Hooldus	tk	3 salv- kaevu, 3 valgustit, 1 liiklus- märk	II	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12	Ehitiste (hooned, hoonete varemed, piirdemüüri varemed) hooldus	Hooldus	tk jm	5 hoonet, 7 hoone varet, 220 jm kivi- müüri vare- meid	III	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13	Prügikoristus	Hooldus		kogu pargi ulatuses	II	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
14	Pargi rekonstrueerimisprojekti (projektide) koostamine.	Projekt	tk		I		x								
15	Dendroloogilise inventeerimise koostamine üksikpuu tasemel	Hinnang	tk	1	I										x

Nr.	Töö nimetus	Tegevuse tüüp	Ühik	Maht	Tähtsus	Maht									
						2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
16	Uue hoolduskava koostamine	Kava	tk	1	I										x

Tööde korraldajaks on maa omanik, kohalik omavalitsus või muu huvitatud isik.

Tööde nimetuses esitatud tööde kirjeldus ja tööde piirkonnad on esitatud peatükis 4.

Tegevused on jaotatud tähtsuse alusel klassidesse:

I – esimene eelistus – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu;

II – teine eelistus – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;

III – kolmas eelistus – soovituslik tegevus, mis aitab kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

5. Joonised

5.1. Joonis 1 – Hoolduskava koondplaan